

Book Review: Scientific Research Methods

Hatice KADIOĞLU ATEŞ* Merve Gül Mazı **

* İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Eğitim Fakültesi Özel Eğitim Bölümü

**İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Eğitim Fakültesi Özel Eğitim Bölümü Üstün Zekalılar Öğretmenliği Anabilim Dalı, Lisans öğrencisi

E-mail: hatice.kadiogluates@izu.edu.tr

Copyright © 2017. Hatice KADIOĞLU ATEŞ, Merve Gül Mazı. This is an open access article distributed under the Eurasian Academy of Sciences License, which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original work is properly cited.

ABSTRACT

This study is the summary of the book "Scientific Research Methods". It is a 348-page book. The writers of the work are; Şener Büyüköztürk, Ebru Kılıç Çakmak, Özcan Erkan Akgün, Şirin Karadeniz and Funda Demirel. The study was published by Ayrıntı Basım Yayın ve Matbaacılık. The first edition was published in February 2008, the seventeenth edition was published in July 2014 in Ankara. The publication is published by Pegem Academic Publishing. The work was occurred seven topics except introduction. These are The Basics of the Scientific Research, Definition of the Problem, Sampling Methods, Collection of Data, Quantitative Researches, Qualitative Researches and Reporting. Each title has been examined extensively by subdividing it into sub-headings.

Keywords: Science, research, method.

Kitap Özeti: Bilimsel Araştırma Yöntemleri (Şener Büyüköztürk, Ebru Kılıç Çakmak, Özcan Erkan Akgün, Şirin Karadeniz, Funda Demirel)

ÖZET

Bu çalışma “Bilimsel Araştırma Yöntemleri” adlı kitabın özetidir. Bilimsel araştırma yöntemleri 348 sayfalık bir kitaptır. Eserin yazarları; Şener Büyüköztürk, Ebru Kılıç Çakmak, Özcan Erkan Akgün, Şirin Karadeniz, Funda Demirel’dir. Çalışma, Ayrıntı Basım Yayın ve Matbaacılık tarafından basılmıştır. İlk baskı şubat 2008, on yedinci baskı temmuz 2014’te Ankara’da basılmıştır. Basım yayın Pegem Akademik Yayıncılığa aittir. Eser, Ön Söz hariç yedi başlıktan oluşmuştur. Bu başlıklar şunlardır: Bilimsel Araştırmanın Temelleri, Problemi Tanımlama, Örneklem Yöntemleri, Verilerin Toplanması, Nicel Araştırmalar, Nitel Araştırmalar ve Raporlaştırma başlıklarından oluşmuştur. Her bir başlık kendi içinde alt başlıklara ayrılarak kapsamlı olarak incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Bilim, araştırma, yöntem.

ÖN SÖZ

Sosyal bilimler alanında lisans ve lisansüstü düzeylerde “bilimsel araştırma yöntemleri” ile ilgili pek çok ders okutulmaktadır.

Bu kitap, eğitimin yanı sıra sosyal bilimlerin diğer alanlarında lisans düzeyinde okutulan araştırma yöntemleriyle ilgili dersler için ders kitabı olarak hazırlanmıştır.

ONDÖRDÜNCÜ BASKI İÇİN ÖN SÖZ

Ocak 2008 tarihinden bugüne kadar her defasında 2000 olmak üzere on baskı yapılmıştır.

Kitabın on birinci baskısında öneriler dikkate alınarak, hem içerik hem de dil ve anlatım açısından bazı düzeltmeler yapılmıştır.

Kitaptaki bölümler için sunular hazırlanmıştır. İsteyen öğretim elemanlarına yayınevi tarafından gönderilmiştir.

ONYEDİNCİ BASKI İÇİN ÖN SÖZ

Kitabın on yedinci baskısında “tasarım ve geliştirme araştırması” konusu eklenmiştir. Ayrıca dil ve anlatım açısından bazı düzeltmeler yapılmıştır.

1. BÖLÜM: BİLİMSEL ARAŞTIRMANIN TEMELLERİ

Bilmenin Yolları

Bilgi elde etmenin birçok yolu bulunmaktadır. Kişi uzmanlara danışabilir, kitapları ya da makaleleri inceleyebilir, benzer deneyimi olan meslektaşlarına sorabilir ya da onları gözlemleyebilir, kendi geçmiş deneyimlerine bakabilir ya da sezgilerine dayanabilir. Tüm bu yaklaşımlar, bilgi elde etme konusunda ilerleme kaydetmek için muhtemel yollardır; ancak bize sundukları yanıtlar her zaman güvenilir olmayabilir. Uzmanlar yanılabilirler; kaynak dokümanlar güvenilir olmayan bilgileri içerebilir; meslektaşların o konuyla ilgili deneyimi olmayabilir ya da yanlış anlaşılabilirler. Bilgiye ulaşmanın en doğru ve güvenilir yolu ise bilimsel yöntemdir. Bilgiye ulaşmanın diğer yollarında gözlenen sorunlar şüphesiz bilimsel araştırma yöntemini çok daha değerli kılmaktadır.

Bilim ya da araştırma, çağdaş bireyin ve toplumların bilgi edinmede, sorunlarını çözmede kullandığı temel yoldur. Bilgi edinmenin bir yolu olarak bilim, bilimsel yöntemi anlatır. Bilimsel yöntem, genel olarak şu adımlardan oluşan bir süreçtir; bir problemin veya sorunun belirlenmesi, tanımlanması, verinin toplanması, analiz edilmesi ve ulaşılan sonuçların yorumlanmasıdır.

Bilimsel Yöntem

Bilim evreni tanımak, gerçeği bulmaktır. Bilim, gerçeği aramanın bir yolu ve gerçeklerin oluşturduğu bilgi kümesi olarak tanımlanabilir.

İlk bilimsel çalışmalara, ilk çağda Mezopotamya ve Mısır uygarlıklarında rastlanır. Gerçek anlamda bilimsel çalışmalar eski Yunanistan’da doğmuştur.

Kerlinger (1973), bilimle ilgili statik ve dinamik olmak üzere iki yaklaşımdan söz etmektedir: Bilimin statikliği, sürekli genişleyen bilgi topluluğu özelliğini, dinamikliği ise bilgiye ulaşmayı hedefleyen etkinlikler dizgesini göstermektedir. Ertürk (1978) ise, bilimi içerik ve işleyiş olarak ele almaktadır. Bilim içerik bakımından “kanıtlanmış ve sistemli hale getirilmiş bilgilerden oluşur ve olgular, kavramlar, kanunlar, kuramlar ile kuramcılar ve geçici olarak denenceleri kapsar” şeklinde tanımlanırken, işleyiş olarak kastedildiği, bilimin konu esasına dayalı çeşitli alanlara ayrıldığı, ancak süreç bakımından genel anlamda bütünlük taşıdığı vurgulanmaktadır. Bilimsel yöntem, bir bilim adamının araştırdığı veya karşı karşıya olduğu bir problemdeki bilgi çeşidine bağlı olarak tanımlayabileceği bir gelişim süreci olarak da tanımlanabilir. Literatürde sıklıkla rastlanan sınıflandırmada bilimsel yöntemin aşamaları genel olarak şu aşamalarda açıklanmaktadır: a) Sorunun fark edilmesi, b) sorunun tanımlanması, c) çözüm önerilerinin tahmini, d) araştırma yönteminin geliştirilmesi, e) verilerin toplanması ve analizi, f) karar verme ve yorumlama.

Yıldırım (2004) ise bilimsel yöntemi a) olgusal süreç (betimleme) ve b) kuramsal süreç (açıklama) olarak iki aşamada açıklamaktadır.

Olgusal Süreç

Betimleme olarak da bilinen olgusal süreç, bütün bilim kollarında ilk aşamayı oluşturur; amacı araştırma konusu olguları ve bu olgular arasındaki ilişkileri saptama, sınıflama ve kaydetmedir. Bilim betimleme aracı olarak gözlem, deney ve ölçme gibi işlemleri kullanılır.

Gözlem: “Olgı” bulma işlemi olarak tanımlanır. Gözlemci bilinçli ama olaylara müdahale etmediği için pasiftir.

Ölçme: Ölçme, gözlem ve deneyin herkes tarafından geçerli olmasını sağlar. Ölçme bir belirleme işlemi, ölçek ise bu amaçla kullanılan bir araçtır.

Deney: Deney bir gözlemi içeren sistematik bir süreçtir.

Kuramsal Süreç

Bilimsel yöntemin kuramsal sürecini oluşturan açıklama, ilk aşamada betimlenmiş olguları, bu olguların ilişkilerini yansıtan olgusal genellemeleri, bazı kuramsal kavram veya genellemelere başvurarak anlaşılır hale getirmeyi amaçlar. Bilim açıklama aracı olarak da hipotez, kuram, yasa ve öngörü gibi kavramları, işlemleri kullanılır.

1. Hipotez: Henüz doğrulanmamış kavramsal genellemelerdir.

2. Kuram: Doğrulanmış hipotezlerdir.

3. Yasa: Doğrulanmış hipotezlerden oluşmuş kurumlar, artık birer bilimsel buluşlardır.

4. Öngörü: Bilimi açıklamada yasalardan yararlanarak henüz olmamış bir olguyu önceden tahmin etme işidir.

“Gerçek ve ilkeleri ortaya çıkarmak ya da koymak için bazı bilgi alanlarında yapılan dikkatli, sistematik ve dayanıklı çakışma ve inceleme”; “Bilim ve sanatla ilgili olarak yapılan yöntemli çalışma” olarak tanımlanmıştır. Bilimsel araştırmada, vurgu yapılan yer, gerçeğe yönelik ileri sürülen iddiaları desteklemek ya da çürütmek için kanıt elde etmektir.

Araştırmaların Sınıflandırılması

Araştırmalar, temel aldıkları felsefeye, bakış açısına göre nicel ve nitel araştırma olarak ikiye ayrılır. Olayları anlama ve açıklama çabasının temelinde araştırmacıları yönlendiren bir bakış açısı vardır. Gerçekliği araştırmacıdan bağımsız gören, kendi dışında olan gerçekliğin de nesnel olarak gözlenip, ölçülüp analiz edilebileceğini kabul eden pozitivist görüş nicel araştırmaları tanımlamaktadır. Nitel araştırmacılar çoğunlukla, belirli bir durumun ötesinde genelleme yapmaya çalışmazlar; ancak, uygulanabilirliği ölçmek üzere bunu okuyucuya bırakabilirler.

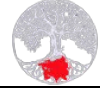
Araştırmacılar veri toplama tekniklerine göre görgül (ampirik, gözleme dayalı) ve belgesel (doküman) araştırmacılar olarak ikiye ayrılır. Görgül araştırmalar, anket, gözlem, görüşme gibi çeşitli araçlarla toplandığı çalışmaları; belgelere-dokümana dayalı araştırmalar ise programlar, yönetmelikler, raporlar gibi çalışmaları tanımlar.

Araştırmalar kullanılan verinin özelliğine göre de ikiye ayrılır. İhtiyaç duyulan verilerin araştırma için toplanması birincil veriye dayalı araştırmaları tanımlarken analizin daha önce derlenmiş ve kayıt altına alınmış verilere dayalı yapılması ikincil (tepkisiz) verilere dayalı araştırmalara işaret eder.

Araştırmalar amaçlarına göre, temel ve uygulamalı araştırmalar olarak sınıflandırılır. Temel araştırmalar, bilgi, kuram üretmeye dönük çalışmaları tanımlar. Uygulamalı araştırmalar ise yaşanan bir sorunu çözmeye, bir durumu iyileştirmeye, geliştirmeye dönük çalışmaları tanımlar.

Araştırmalar, verilerin toplanma zamanına göre anlık, kesitsel ve boylamsal olarak da sınıflandırılır. İhtiyaç duyulan verilerin belirlenen bir aralıkta toplanması anlık, aynı gruptan çeşitli zaman aralıklarında toplanması boylamsal çalışmaları tanımlar.

Araştırmalar, gözlem birimi, denek (katılımcı) sayısına göre tek denli ya da çok denekli araştırmalar olarak ikiye ayrılır. Tek denekli araştırmalarda temel karşılaştırma, genellikle deneğin zamana bağlı olarak gösterdiği gelişimi ile ilgilidir. Verilerin çok sayıda denekten toplandığını işaret eden çok denekli araştırmalar, bağımlı değişken üzerinde etkisi incelenen

faktör (bağımsız değişken) sayısı temel alındığında tek faktörlü ya da çok faktörlü araştırmalar olarak ikiye ayrılır. Çok faktörlü araştırmalar, faktöryel desen olarak da bilinir.

Araştırmalar, deneme, ölçme koşullarına göre gruplar arası araştırmalar, desenler gruplar içi araştırmalar, desenler, karışık desenler olarak üçe ayrılır.

Nicel Araştırmalar

Tarama Araştırması: Bir grubun belirli özelliklerini belirlemek için verilerin toplanmasını amaçlayan çalışmalara tarama araştırması denir.

Korelasyonel Araştırma: İki ya da daha fazla değişken arasındaki ilişkileri belirlemek ve neden-sonuç ile ilgili ipuçları elde etmek amacıyla yapılan korelasyonel araştırmalardır.

Nedensel Karşılaştırma Araştırması: İnsan grupları arasındaki farklılıkların nedenlerini ve sonuçlarını koşullar ve katılımcılar üzerinde her hangi bir müdahale olmaksızın belirlemeyi amaçlayan çalışmalara nedensel karşılaştırma araştırması denir.

Deneysel Araştırma: Deneysel araştırma bilimsel yöntemler içinde en kesin sonuçların elde edildiği araştırmadır. Çünkü araştırmacı karşılaştırılabilir işlemler uygular ve daha sonra onların etkilerini inceler, bu tür bir araştırmanın sonuçlarının araştırmacıyı en kesin yorumlara götürmesi beklenir.

Tek Denekli Araştırma: Bazı durumlarda deneysel araştırmanın uygulanacağı evrendeki birey sayısı çok az olabilir. Örneğim özel eğitim gereksinimli bireylerle yapılacak araştırmalarda deneyin tasarlanması süreci sadece bir bireye yönelik ve bu bireye özgü olarak geliştirilebilir. Bu durumda kullanılacak deneysel araştırma yöntemi tek denekli araştırma olarak adlandırılır. Tasarım ve Geliştirme Araştırması: Her alanda kullanılabilir olmakla birlikte özellikle eğitim bilimlerinde eğitim teknolojisi alanında kullanımı dikkat çeken bir araştırma türü de Tasarım ve Geliştirme Araştırmasıdır.

Meta-Analiz: Meta-analiz belirli bir amaca veya konuya yönelik yapılan araştırmaları birlikte göz önüne alıp inceleyerek bu çalışmaların sonuçlarından bir senteze ulaşmak için kullanılan bir yöntemdir.

Nitel Araştırmalar

Etnografik Araştırma: Etnografik araştırmalar bir toplumun ya da onun bir yönüne çalışmak isteyen antropologlar tarafından geliştirilmiştir. Etnografi, etno (insan) ve grafi (tanımlama, tasvir etme) kelimelerinden oluşmaktadır ve bir grubun davranışını doğrudan gözlemlemek ve bu gözleme dayanarak bu gruba ilişkin bir betimleme yapmak olarak tanımlanmaktadır.

Tarihi araştırma: Tarihi araştırmalar, dönemin dokümanları dikkatlice okunarak ya da o zamanlarda yaşamış kişilerle görüşmeler yapılarak odaklanılan problemle ilgili olarak “geçmişte ne oldu?” sorusuna cevap arar. Araştırmacı o dönemde neler yaşandığını olabildiğince doğru bir şekilde anlamaya ve bunun için olduğunu açıklamaya çalışır.

Eylem Araştırması: Eylem araştırması, bundan önce gelen tüm yöntemlerden iki temel açıdan farklılık gösterir. Birincisi, diğer insanlar, ortamlar ya da durumlar ile ilgili genellemelere en az önem veren araştırma olmasıdır. İkinci farklılık, çalışmanın sonuçlarından etkilenebileceklerin yanı sıra denelerin de (yani, hakkında veri toplananlar) çalışmaya aktif katılımlarına önem verilmektedir.

Olgu bilim Çalışmaları: Cropley’ye (2002) göre olgu bilim çalışmaları farkında olduğumuz ancak derinlemesine ve ayrıntılı bir anlayışa sahip olmadığımız olgulara odaklanmaktadır.

Kuram Oluşturma Çalışmaları: Kuram oluşturma çalışmaları, sistematik olarak toplanan ve analiz edilen verilere dayalı kuram geliştirme biçimidir.

Durum Çalışması: Durum çalışmaları, bilimsel sorulara cevap aramada kullanılan ayırt edici bir yaklaşım olarak görülmektedir. Örnek olay çalışması olarak da bilinir.

Araştırmalarda durum çalışmaları, a) bir olayı meydana getiren ayrıntıları tanımlamak ve görmek, b) bir olaya ilişkin olası açıklamaları geliştirmek, c) bir olayı değerlendirmek amacıyla kullanılır.

Anlatı Araştırması: Anlatı araştırmaları, insanların bir konuya veya duruma ilişkin deneyimlerini yaşamış oldukları hikâyeler ile inceler.

Düzeylelerine Göre Araştırma Türleri

Bilimsel araştırmalar düzeylerine göre betimsel, ilişkisel ve müdahaleli araştırmalar olarak tanımlanabilmektedir. Fraenkel ve Wallen (2006), nicel ya da nitel araştırmaların bu araştırma türlerinden biri bağlamında açıklanabileceğini ifade etmektedir.

Betimsel: (tarama, etnografik, tarihi)

İlişkisel: (korelasyonel, nedensel karşılaştırma)

Müdahaleli: (deneysel, tek denekli, eylem)

Betimsel Araştırmalar: Betimsel araştırmalar, verilen bir durumu olabildiğince tam ve dikkatli bir şekilde tanımlar. Eğitim alanındaki araştırmada, en yaygın betimsel yöntem tarama çalışmasıdır, çünkü araştırmacılar bireylerin, grupların ya da (bazen) fiziksel ortamların (okul gibi) özelliklerini (yetenekler, tercihler, davranışlar vb.) özetler.

İlişkisel Araştırma: İlişkileri ve bağlantıları inceleyen araştırma, olarak adlandırılır.

Müdahale Araştırmaları: Müdahale araştırmalarında, belirli bir yöntem ya da uygulamanın bir ya da daha fazla sonucu etkilemesi beklenir.

Araştırma Sürecinin Aşamaları

Neredeyse tüm araştırma planlarında, bir sorun cümlesi, araştırma sorusu ya da hipotezi, tanımlar, literatüre dair bir değerlendirme, deneklerden oluşan örneklem, araçların düzenlenmesi, izlenecek işlemlere ilişkin bir tanımlama, zaman çizelgesi ve amaçlanan veri analizine ilişkin bir tanımlama bulunmaktadır. Araştırma sürecinin sonunda elde edilen bulgular ve uygulanan tüm işlemler araştırma raporu oluşturularak sunulur.

Araştırma sürecinin döngüsel ve esnek bir yapısı vardır.

Etik

Yunanca “ethos” sözcüğünden türetilen etik (töre) insanın toplumsal ölçekte gerçekleştirdiği ve başkalarını etkileyen sonuçları olan davranışları\eylemleri\yapıp-etmeleri ve bunları biçimlendiren düşünce süreçleri ile ilgilidir.

Etik, Türk Dil Kurumunun sözlüğünde çeşitli meslek kolları arasında tarafların uyması veya kaçınması gereken davranışlar bütünü olarak tanımlanmaktadır.

Bilimde Etik Davranış

Etik davranış, araştırmacının etik ile ilgili konulara duyarlı olmasından doğar. Araştırmacı onu mesleki yetişmesi esnasında içselleştirir. Etik davranış profesyonel bir rplden, diğer araştırmacılarla kişilerarası etkileşimden doğar. Ayrıca bilimsel toplum etik davranışı pekiştirir, dürüstlüğü ve açıklığı vurgular.

Bilimde etik standartların iki kavramsal esası vardır: Ahlak ve bilim. Bilimde etik tavır çoğunluğun benimsediği ahlak standartlarına aykırı olmamalı ve bilimsel hedeflerin artmasını sağlamalıdır.

Bilim etiğinin temel ilkeleri: 1.dürüstlük, 2.dikkat, 3.açıklık, 4.özgürlük, 5.eğitim sorumluluğu, 6.toplumsal sorumluluk, 7.yasallık, 8.karşılıklı saygı, 9.verimlilik, 10.deneklere saygı.

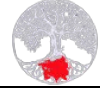
Etik kurallar davranışlar üzerinde sorgulamayı ve davranışlara ahlaki kuralların yansımaları sağlar.

Bilimde Etik Dışı Davranış

Bilim dünyasında emek verenlerin gelenekleri, belirli standartlar ve değer ölçülerinin yanı sıra objektif olma, dürüstlük, açık sözlülük ve mesleki yönden üstün ahlaklı olma özelliklerini tartışmalarını gerektirir. Bilimsel yanıltma araştırmanın değerini ve güvenilirliğini azaltan her türlü girişim olarak tanımlanabilir.

Bilim dünyasında en sık görülen etik dışı davranışlar:

Disiplinsiz araştırma, yinelenen yayın, sahtecilik, saptırma ve aldatmaca, uydurmacılık, aşırı macılık.

Bilim, Araştırma ve Yayın Etiği

Bilim etiği bilim insanlarının bilim yaparken uyacağı ahlaki talepleri yansıtmaktadır. Bilim etiği araştırma etiği ve yayın etiği olarak iki bölümde ele alınabilir. Araştırma etiği, bilimsel bir araştırmanın planlanma ve yürütülmesi sürecinde uyulması gereken ahlaki ve bilimsel ilkeler olarak tanımlanabilir. Bilimsel araştırma sonuçlarının yayına dönüştürülmesi noktasında “yayın etiği” devreye girer.

2. BÖLÜM: PROBLEMİ TANIMLAMA

Problem

Problem; teoremler veya kurallar yardımıyla çözülmesi istenen soru veya mesele olarak tanımlanmaktadır.

Karşılaştığımız veya belirlediğimiz problemleri çözmek için öncelikle problemin ne olduğunu tanımlar, nasıl çözeceğimize ilişkin varsayımlarda bulunur, problem ve çözüm yollarına ilişkin bilgiler toplar ve bu bilgilere dayanarak belirlediğimiz çözüm yollarını deneriz. Bu sürecin sonunda ise elde ettiğimiz bilgi ve deneyimleri değerlendirerek benzer problemleri en iyi nasıl çözeceğimize ilişkin genellemeler yaparız.

Araştırma Problemi

Bir bilimsel araştırma, bir problem ile başlar. Araştırma problemi, sizin gerçekleştireceğiniz araştırma ile çözüm bulmayı planladığınız sorundur.

Araştırma yapmak için öncelikle bir fikrin bulunması gerekmektedir.

Araştırma fikir kaynaklarından belirlediğiniz fikirleri, yanınızda her zaman taşıdığınız bir deftere veya ajandaya not almanız yararlı olacaktır.

Araştırma fikrinin belirlenmesi bir araştırma sürecinin başladığını göstermektedir. Böylece ikinci adımda bulduğunuz fikir sonucunda araştırma konusunu da belirleyebilirsiniz.

Sıra araştırma problemini belirlemeye gelmiştir. Araştırmada problem durumu bir soru cümlesi olarak ifade edilebilmektedir. Ancak genelde araştırma sorusu ve problemi birbirine karıştırılmaktadır. Araştırma sorularının toplamı araştırma probleminin ne olduğunu tanımlamaktadır. Araştırma soruları cevaplandığında araştırmada ele alınan problem durumu da çözümlenmiş demektir.

Araştırılabilir nitelikte iyi bir problemin ve soruların özellikleri şunlardır:

Akla yatkın olmalıdır.

Anlamlı olmalıdır.

Açık ve anlaşılır olmalıdır.

İfadeler, olasılık veya emir kipi şeklinde kurulmamalıdır.

Sınanabilir, test edilebilir, ölçülebilir olmalıdır.

Çok geniş veya çok dar kapsamlı olmamalıdır.

Orijinal ve özgün olmalıdır. Daha önce cevaplanmış olmamalıdır.

Etik olmalıdır.

Literatür Taraması

Literatür taraması, sizin ilgilendiğiniz konuya ilişkin bilgileri bulmanızı, araştırmanıza kuramsal bir temel kazandırmanızı ve sizinkine benzer çalışmaların sonuçlarını görmenizi sağlar. Seçtiğiniz konuya ilişkin önceki araştırmaları inceleyerek araştırma probleminizin daha önce cevaplanıp cevaplanmadığını da bulabilirsiniz. Aynı zamanda araştırmanızı nasıl yapacağınıza ilişkin fikirler geliştirmenize ve kullanabileceğiniz veri toplama araçlarını belirlemenizde yardımcı olur. Araştırmanız sonucunda elde ettiğiniz sonuçları, diğer araştırma sonuçları ile karşılaştırarak farklılık ve benzerliklerin nedenleri hakkında fikir yürütmenize de yardımcı olur.

-Araştırmada literatür taraması süreci:

-Araştırma konusu ve alt konularına ilişkin bilgi ve çalışma sonuçlarının kapsamlı olarak taranması

-Araştırma problemi alanına ilişkin tarama

-Araştırma problemi ile ilgili tarama

-Araştırma sonuçlarının yorumlanması ve tartışılması için tarama

Literatür taraması yapmak için farklı stratejiler bulunmaktadır. Öncelikle, araştırma konusuna ilişkin anahtar kelimelerin bir listesi çıkarılır. Ardından indeks ve dizinlerde bu anahtar kelimeler ile arama yapılabilir. İndeksler, makale, kitap ve diğer materyallerin adı, yazarı, yayınlandığı yer vb. bilgileri listelemektedir. Dizinler ise aynı zamanda yayınların özetlerine de yer vermektedir bunlardan belirlediğimiz anahtar kelimeler ile arama yaparak, birincil ve ikincil kaynaklara ulaşılabilir. Literatür taraması için kullanabileceğiniz bu birincil ve ikincil kaynaklar şunlardır:

Birincil kaynaklar: Özgün kitapların veya makalelerin yayınladığı dergiler bu kaynak türüne örnek olarak verilebilir. Birincil kaynak olarak tanımlayabileceğimiz kitaplar, çeşitli çalışmaların derlemesi olarak ortaya çıkmayan, tez veya tezlerin kitap olarak basılmadığı, özgün olan çalışmalardır

İkincil kaynaklar: Başka araştırmacıların, araştırma sonuçlarını veren yayınlar bunlara örnek olarak verilebilir. Ansiklopediler, kitaplar ve derleme (review) makalelerinde yazarlar, daha önce yapılmış olan araştırmaları özetlemekte ve sonuçları hakkında bilgi vermektedirler.

Eğer araştırma konunuz hakkında çok fazla bilgi sahibi değilseniz ilk başvuracağınız kaynak, kitaplar olacaktır. Aynı zamanda ansiklopediler, sözlükler veya el kitapları da size yardımcı olabilir.

Kitapların yanı sıra periyodik olarak yayınlanan dergilerdeki makaleleri de incelemek için kullanabilirsiniz.

Dergilere üniversite kütüphanelerinden veya TÜBİTAK'ın bilgi ağı ULAKBİM'i kullanarak ulaşılabilir.

Yüksek lisans ve doktora tezlerini ise araştırma konunuz ile ilgili ayrıntılı literatüre ve uygulama sonuçlarına ulaşmak için kullanılabilir.

4N 1K modelini kullanarak incelediğiniz tüm çalışmaları, bir dosyada veya A4 kâğıdında bir tablo ile özetlenebilir.

Literatür taraması yaparken aşağıdaki ipuçları size yardımcı olacaktır:

-Öncelikle yeni çalışmalarla başlayıp geriye doğru gidiniz.

-Eğer çalışma özet kısmı içeriyorsa öncelikle bunu okuyunuz.

-İkincil kaynaklar yerine birincil kaynaklara ulaşmaya çalışınız.

-Kitapların öncelikle içindekiler veya dizin bölümlerini gözden geçirerek belirlediğiniz anahtar kelimelerin kitapta yer alıp almadığını belirleyiniz.

-Belleğinize güvenmek yerine notlar alınız.

-Kütüphanede bulduğunuz her kaynağın fotokopisini çektirmeyiniz.

Literatür taramasını internet kullanarak da yapabilirsiniz. Elektronik olarak yapılan literatür taraması hızlıdır, zaman ve maliyet adına kazançlıdır ve daha fazla kaynağa ulaşmayı sağlamaktadır. İnternet bilgiye ulaşmada hız kazandırsa da çok fazla ilişkili veya ilişkisiz bilgi olması nedeniyle bu bilgiler arasında kaybolmak kişilere zaman kaybettirmektedir. Bu durumda uygulanabilecek bazı stratejiler bulunmaktadır:

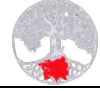
-Birden fazla kelime yazılacaksa bu kelimeler çift tırnak (") arasında yazılmalıdır.

-AND ve OR kelimelerini kullanarak arama motorlarında arama yapabilirsiniz.

-Arama kutusunun yanındaki "Gelişmiş Arama" butonu kullanarak aramanızı daha da daraltabilirsiniz.

-Literatür taramasında aynı zamanda Google Akademik hizmetini de kullanabilirsiniz.

Literatür taraması yapılarak araştırmalar özetlendikten sonra son aşamada literatüre ilişkin rapor yazılır.

Literatür raporları veya bir araştırmanın problem durumu kısmı şu bölümlerden oluşur: giriş, gelişme, özet, problem durumu.

Değişkenler

Belirlenen araştırma soruları, bir durumu betimlemeye yönelik olabileceği gibi olaylar ve olgular arası ilişkileri ortaya çıkarmak üzerine de olabilir.

Değişken, bir durumdan diğerine farklılık gösteren bir özelliktir.

Değişkenlerin Sınıflandırılması

Değişkenler, yapılarına veya özelliklerine göre nicel ve nitel olarak sınıflandırılabilirler. Değişkenin özelliği sayı ve miktar olarak açıklanabiliyorsa buna nicel değişken denir. Başarı puanı, uzunluk ve ağırlık ölçüleri birer nicel değişkendir. Eğer değişkenin özelliği sınıflandırılıyorsa buna nitel değişken denir. Kategorik değişkenler olarak da bilinir. Bunlar, bireylerin diğerlerinden ayrılan özellikleridir.

Değişkenler aldıkları değerlere göre sürekli veya süreksiz olarak sınıflandırılır. Süreksiz değişkenler, ölçülen özellik ile ilgili sadece sınırlı sayıda değer alırken, sürekli değişkenler iki ölçüm arasında sonsuz sayıda değer alabilirler.

Değişkenler neden sonuç ilişkisi içinde bulunuyorsa bu durumda bağımsız ve bağımlı değişken olarak sınıflandırılır. Bağımsız değişken, araştırmacının bağımsız değişken üzerinde etkisini test etmek istediği değişkendir. Bağımlı değişken ise üzerinde bağımsız değişkenin etkisi incelenen değişkendir. Bağımlı değişken, araştırmacının bireyler ya da gruplar arası değişkenliğini incelediği değişken, çözmeye odaklandığı problemdir. Bağımsız değişken olası neden, bağımlı değişken ise olası sonuçtur. Bağımsız değişken, bağımlı değişkeni etkiler.

Bağımsız değişken, temelde değiştirilebilen ve seçilmiş olmak üzere ikiye ayrılır. Değiştirilebilen, araştırmacının müdahale ettiği, değiştirdiği bağımsız değişkendir. Kategorik diğer bir deyişle niteldirler. Seçilmiş, araştırmacının müdahale etmediği, ortamda var olan, seçilen bağımsız değişkendir. Nitel veya nicel olabilirler.

Düzenleyici değişken, ikinci düzey bağımsız değişken olarak tanımlanan bir bağımsız değişkendir. Düzenleyici değişken; bağımlı değişken ve bağımsız değişken arasındaki ilişkiyi düzenleyen veya etkileyen değişkendir.

Bağımlı değişkenle ilişkili olan, ancak araştırmamızda etkisi test edilmeyen bağımsız değişkenlere ise dışsal ya da kontrol bazen de bozucu değişken denir.

Araştırma sorusunda, değişkenlerin belirlenmesi ve sınıflandırılması oldukça önemlidir. Araştırma sürecinin ve özellikle problem tanımının sağlıklı olabilmesi için bunların net bir biçimde belirlenmiş olması gerekmektedir.

Hipotez

Hipotez, bir araştırmanın olası sonucuna dair yapılan tahminlerin ifadesidir. Olaylar arasındaki ilişkiyi açıklamaya yönelik bilimsel bir öneri, bir önermedir. Hipotez araştırmacıya, araştırma sürecine ilişkin yol göstericidir. Türkçe literatürde hipotez karşılığı olarak “denece” ve “varsayım” sözcükleri de kullanılmaktadır.

Hipotezler, araştırma sorusunda değişkenler arası ilişkileri tahmin etmek üzere iki farklı şekilde kurulabilir. Sıfır (Null) hipotez, değişkenler arasında farkın veya ilişkinin olmadığını belirtir. Sıfır hipotezi istatistiksel hipotez olarak da isimlendirilir. Alternatif (Araştırma) hipotez ise değişkenler arası farkın veya ilişkinin var olduğunu belirtir. Alternatif hipotezler tek veya yönsüz olarak yazılabilir. Alternatif hipotez yazılırken değişkenler arası ilişkinin yönü belirtilmediği zaman yönsüz, ilişkinin yönü belirtiliyorsa tek yönlü olarak tanımlanır. Sıfır hipotez, farkın veya ilişkinin olmadığını gösteren bir formül ile ifade edilir.

Araştırma ile toplanan veriler üzerinde gerekli analizler yapılarak elde edilen bulgular sonucunda hipotez reddedilebilir veya kabul edilebilir. Analizler sonucunda sıfır hipotezinin kabul edilmesi; değişkenler arası ilişki veya farkın olmadığını belirlediğini gösterirken reddedilmesi bu farkın veya ilişkinin olduğunun tespit edildiği anlamına gelmektedir. Analizler

sonucunda alternatif hipotezinin kabul edilmesi ise değişkenler arası ilişki veya farkın olduğunun belirlendiğini gösterirken alternatif hipotezinin reddedilmesi ise bu farkın veya ilişkinin olmadığını tespit edildiği anlamına gelmektedir.

Amaç

Araştırmanın amacı, çalışmanın hedeflerini ortaya koyan genel bir ifadedir. Çalışmanın neyi araştırmayı planlandığı, açık ve net bir biçimde bu bölümde gösterilebilir. Amaç, problem ifadesi içerisinde yer alabilir. Araştırmada problem durumu, araştırmada çözmek istediğiniz soruna odaklanmakla birlikte amaç bölümü, araştırma sonucunda çözülmek istenen sorunun bölümleri ve bunlar arasındaki ilişkilere odaklanmaktadır.

Alt amaçlar soru cümlesi olarak a)betimsel, b)korelasyonel, c)karşılaştırmalı olmak üzere üç farklı formatta yazılabilir. Betimsel sorular, bir durumun ne olduğunu betimlemek amacıyla genelde “nedir?” ifadesi kullanılarak yazılır. Korelasyonel soru cümlesi, değişkenler arasındaki ilişkin miktarına, yapısına ve yönüne odaklıdır. Karşılaştırmalı soru cümlesi gruplar arası veya gruplar içi karşılaştırmalara odaklanabilir.

Önem

Araştırmanızın önemi, problem ve amaç bölümünde belirtmiş olsanız da ayrı bir başlık altında vermeniz yararlı olabilir. Bu bölümde araştırmanızı yapmanız sonucunda kime, neye hangi oranda katkı getireceğinizi açıklarsınız. Araştırmanız ilgili bilim dalına nasıl katkı getirecektir? Bu bilim dalının uygulamalarında sizin araştırma sonuçlarınızın etkisi olacak mıdır? Sorusunun cevabı bu bölümde verilir.

Sayıltı

Sayıltı, araştırma sürecinde doğruluğunun ispatlanması gerekmeyen önermedir. Genelde sayıltı ve hipotez birbirine karıştırılmaktadır. Araştırma sürecinde hipotezin doğruluğu test edilerek kabul veya reddedilir. Sayıltı ise doğru olarak kabul edilerek araştırma gerçekleştirilir.

Araştırmalarda gereğinden fazla sayıltı olması, sonuçların geçerliği hakkında kuşkuya düşülmesine neden olabilir. Bu nedenle sayıltıların olabildiğince azaltılması önerilmektedir.

Sınırlılıklar

Sınırlılıklar, araştırmanızın temeli, uygulanması ve sonuçları açısından sınırlarını belirlediğimiz bölümdür. Araştırmacının kontrol edemediği ancak araştırma sonuçlarını negatif olarak etkileyebileceğini düşündüğü noktalardır. Araştırmanızda yapmak isteyip de yapamadığınız, bazı nedenlerden dolayı vazgeçmek zorunda kaldığınız durumlarıdır.

Tanımlar

Tanımlar, araştırmanızda geçen anahtar kelimelerin tanımlarına veya ne ifade ettiklerinin belirtildiği bölümdür. Araştırmanıza temel teşkil eden ve problem cümlelerinde yer alan değişkenlerin ve kavramların hepsini tanımlamanız gerekmektedir. Sadece pek fazla bilinmeyen veya yoruma açık olabilecek noktaları tanımlamanız, araştırmanızı okuyanların ne kastettiğinizi anlamaları adına yararlı olacaktır.

Tanımlar kavramsal veya işlevsel olarak yapılabilir.

Bir araştırma raporunun “giriş” bölümü şu başlıklardan oluşabilir:

Problem, amaç, önem, sayıltılar, sınırlılıklar, tanımlar.

Uygulama

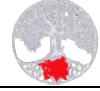
Bu bölüm ile bilimsel bir araştırma sürecine nasıl başlanılacağı öğrenilmiştir.

3. Bölüm: Örneklem Yöntemleri

Temel Kavramlar

Evren ve Sayım

Bir araştırma için evren, soruları cevaplamak için ihtiyaç duyulan verilerin (ölçümlerin) elde edildiği canlı ya da cansız varlıklardan oluşan büyük gruptur. Araştırma sonuçlarının geçerli olacağı evrenin sınırlandırılmış bir parçasına evren birimi denir. Evrenden elde edilen

verilerden hesaplanan ve evreni betimlemek için kullanılan değerlere evren değeri ya da parametre denir.

Bir araştırma için iki tür evrenden söz edilebilir: Hedef evren ve ulaşılabilir evren. Hedef evren, ulaşılması hemen hemen imkânsız olan evrendir ve araştırmacının ideal seçimidir. Ulaşılabilir evren ise, araştırmacının gerçekçi seçimidir ve ulaşılabilir olandır.

Araştırmada amaç, evren hakkında bilgi toplamaktır. Evren birimlerinin tümüne ulaşılabilirdiği durumlarda örneklemeye ihtiyaç duyulmaz. Evrenin tüm birimlerine ulaşarak bilgilerin toplanmasına sayım denir.

Örneklem ve Örnekleme

Örneklem, özellikleri hakkında bilgi toplamak için çalışılan evrenden seçilen onun sınırlı bir parçası; örneklem ise evrenin özelliklerini belirlemek, tahmin etmek amacıyla onu temsil edecek uygun örnekleri seçmeye yönelik süreci ve bu süreçte gerçekleştirilen tüm işlemleri tanımlar. Örneklemelerden elde edilen verilerden hesaplanan ve örneklemi betimlemede kullanılan değerlere örneklem değeri ya da kısaca istatistik denir.

Bilgilerin örneklem yapılarak toplanma yoluna gidilmesi, çok daha az insan kaynaklarının (yönetici, koordinatör, anketör, kontrolör, bilgisayar işletmeni vb. insan gücü) ve maddi kaynakların (anketlere, ulaşım, araç-gerece, insan gücüne ayrılan bütçe vb.) kullanılması, ek olarak bilgilerin çok daha kısa sürede toplanabilmesi nedeniyle araştırmacılar için büyük bir avantajdır.

Evrenden örneklemi oluşturmada temel alınan birime örneklem birimi denir. Örneklem birimi, tek bir evren biriminden oluşabilir. Evrenden örnek alma işi eleman temelinde yapılıyorsa bu süreç eleman örneklem olarak ifade edilir. Örneklem birimi, birden fazla evren biriminden oluşan kümeler (gruplar) olarak da tanımlanabilir. Bu durumda evrenden örnek alma işi, grup temelinde yapılır ve bu süreç küme örneklem olarak da bilinir. Hakkında bilgi toplanan ve evrenin en küçük parçası olarak tanımlayabileceğimiz gözlem birimi, araştırmanın bilgi kaynağıdır. Örneklem birimi, gözlem birimine eşit olabildiği gibi birden fazla gözlem biriminden de oluşabilir.

Örneklemede temel kavramlardan biri de örneklem hatasıdır. Örneklem hatası, evrenin aynı koşullarda gerçekleştirilen sayımdan elde edilen sonuç ile örneklem yoluyla tahmine dayalı sonuç arasındaki farka denir. Örneklem hatasının, verilerin toplanmasında kullanılan araçlara ve ölçülen özelliklere, uygulama yapan kişiye, uygulama ortamı gibi pek çok faktörden etkileneceği ifade edilebilir.

ÖRNEKLEME YÖNTEMLERİ VE SINIFLANDIRILMASI

Literatürde örneklem yöntemlerinin sınıflandırılmasında bazı farklılıklar gözlenirse de, örneklem birimin seçiminin olasılıklı olma ve olasılıklı olmama durumu, sınıflandırmada sıklıkla kullanılan temel bir ölçüttür.

İşcil (1977) olasılıklı örneklemeyi, evrenden belli olasılıklarla çekilen birimlerden oluşturulan bir örneklemden toplanan veriler kullanılarak hesaplanan istatistiklerden evren parametrelerinin tahmin edilmesi süreci olarak tanımlamıştır. Olasılıklı olmayan örneklemde ise, örnek için evrenden birim çekme işleminde belli olasılıklardan söz edilemez. Olasılıklı örneklem ile elde edilen istatistik, evrenin ilgili parametresinin gerçek değeri değildir.

Örneklem yöntemi ile ilgili önemli kavramlardan biri, “seçkisizlik”dir. Seçkisizlik (yansızlık), örneklemede temel alınan birimlerin örneklem için seçilme olasılıklarının eşit olmasını tanımlar. Örneklem birimi ister küme ister eleman olsun, oluşturulacak evrene ait çerçevede yer alan tüm birimlerin örneklem için seçilme olasılıklarının eşit olması, evren değerlerinin daha güçlü tahminine yol açacaktır.

Örneklemede seçkisizlik ile ilgili bilinmesi gereken önemli bir kavram da bağımsızlıktır. Bu ilke, birimlerin örneklem seçilme durumlarının birbirinden bağımsız olmasını tanımlar.

Bu çalışmada örnekleme yöntemlerinin sınıflandırılmasında Fraenkel ve Wallen (2006) tarafından da benimsenen ve evren birimlerinin örneklem için eşit seçilme olasılıklarının eşit olması olarak tanımlanan “seçkisizlik” ölçütü olarak alınmıştır. Buna göre örnekleme yöntemleri ilk aşamada, a) seçkisiz örnekleme yöntemleri ve seçkisiz olmayan örnekleme yöntemleri olmak üzere iki boyutta ele alınmıştır. Seçkisiz örnekleme yöntemleri basit seçkisiz örnekleme yöntemi ile tabakalı örnekleme yönteminden; seçkisiz olmayan örnekleme yöntemleri ise sistematik örnekleme yöntemi, amaçsal örnekleme yöntemleri ve uygun örnekleme yönteminden oluşmaktadır.

Örnek için evrenden birim çekme işlemi tek aşamada tamamlanıyorsa bu yöntem, tek aşamalı örnekleme, iki veya daha fazla aşamada tamamlanıyorsa çok aşamalı örnekleme yöntemi ismini alır. Çok aşamalı örneklemede örneklemin her aşamasında farklı yöntem izlenebilir. Örneğin birinci aşamada tabakalı örnekleme ve yapılabilir ve örnekleme birimi küme olabilir. İkinci aşamada ise basit seçkisiz örnekleme yapılabilir ve örnekleme birimi eleman olabilir.

Seçkisiz Örnekleme Yöntemleri

Seçkisiz örnekleme yöntemlerinin temel özelliği, örneklemin evreni temsil etme gücünün yüksek olmasıdır. Bunun da ön koşulu, örnekleme birimlerinin örnekleme seçilme olasılıklarının eşit bağımsız olması olarak açıklanan seçkisizlik kuralına uyulmasıdır. Bu yöntemler ile evrene geçerli genellemelerin yapılabileceği temsil gücü yüksek örneklemelerin oluşturulması hedeflenir.

Basit Seçkisiz Örnekleme

Her bir örnekleme birimine eşit seçilme olasılığı vererek (seçilen birim yerine konularak) seçilen birimlerin örnekleme alındığı yöntem basit seçkisiz örnekleme adı verilir.

Bu örnekleme yönteminde evrendeki tüm birimler, örneğe seçilmek için eşit ve bağımsız bir şansa sahiptir. Basit seçkisiz örneklemin yapılabilmesi için evren birimlerinin bilinmesi ve listelenmesi gerekir. Daha sonra kararlaştırılan örneklem büyüklüğüne ulaşmaya kadar listeden birim seçilmelidir.

Tabakalı Örnekleme

Evren her bir evren birimi bir ve yalnız bir tabakaya ait olacak ve hiçbir evren birimi açıkta kalmayacak; tabaka içi değişim olabildiğince küçük (homojen), tabakalar arası değişim oldukça büyük (heterojen) kalacak şekilde alt gruplara bölünerek örneklemin her bir tabakadan ayrı ayrı ve birbirinden bağımsız olarak çekildiği örnekleme yöntemine tabakalı örnekleme adı verilir. Tabakalı örnekleme, evrendeki alt grupların belirlenip bunların evren büyüklüğü içindeki oranlarıyla örneklemede temsil edilmelerini sağlamayı amaçlayan bir örnekleme yöntemidir.

Tabakalı örnekleme için ilk olarak araştırmanın problemi üzerinde etkili olabileceği düşünülen bir faktöre (değişkene) göre evren içinde homojen alt grupların belirlenmesi gerekir. Her bir alt grup bir tabaka olarak kabul edilir. Bazı çalışmalarda kontrol edilmesi gereken iki veya daha fazla faktör olabilir. Bu durumda tabaka sayısının artacağı muhakkaktır. Daha sonra her bir tabaka, alt evren için liste oluşturulur. Bu aşamayı, her bir tabaka için belirlenen örneklem büyüklüğü kadar birimin ayrı ayrı seçimi işlemi izler. Bu aşama, her bir tabaka için basit seçkisiz örnekleme yönteminin uygulanmasıdır.

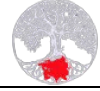
Seçkisiz Olmayan Örnekleme Yöntemleri

Seçkisiz olmayan örnekleme yöntemleri tutarlı olarak sistematik örnekleme, amaçsal örnekleme ve uygun örnekleme olmak üzere üç başlıkta incelenmiştir.

Sistematik Örnekleme

Evren birimlerinin düzgün bir şekilde sıralanabildiği varsayılın. Evren büyüklüğünün örneklem büyüklüğüne bölünmesiyle bulunan örneklem aralığının k olduğunu düşünelim. İlk k birimden birinin belirlenerek başlangıç noktası olarak alındığı ve bundan sonra gelen her k 'nci birimin örnekleme seçildiği yönetime sistematik örnekleme adı verilir.

Amaçsal Örnekleme

Amaçsal (amaçlı) örnekleme, olası olmayan seçkisiz olmayan bir örnekleme yaklaşımıdır. Amaçsal örnekleme, çalışmanın amacına bağlı olarak bilgi açısından zengin durumların seçilerek derinlemesine araştırma yapılmasına olanak tanır. Patton (1990) amaçsal örnekleme ile ilgili 14 farklı stratejiden, yöntemden bahsetmektedir. Burada, sadece anılan yöntemlerden görece daha sık kullanılanlara yer verilmiştir.

Aykırı durum örnekleme: İncelenen problemle ilgili olarak var olan birbirine aykırı (uç) durumların, örneklerin araştırmacıya değişkenliği daha net görme olanağı vereceği kabul edilir. Maksimum çeşitlilik örnekleme: Evrende incelenen problemle ilgili olarak kendi içinde benzeşik farklı durumların belirlenerek çalışmanın bu durumlar üzerinde yapılması maksimum çeşitlilik örnekleme tanımlar.

Benzeşik örnekleme: Bu örnekleme yöntemi, evrenden araştırmanın ilgili olarak benzeşik bir alt grubun, durumun seçilerek çalışmanın burada yapılmasını tanımlar.

Tipik durum örnekleme: Bu örnekleme yöntemi, araştırma problemi ile ilgili olarak evren de yer alan çok sayıda durumdan tipik olan bir durumun belirlenerek bu örnek üzerinden bilgi toplanmasını gerektirir. Burada esas olan sıra dışı olmayan ortalama, tipik bir durumun seçilmesidir.

Tabakalı amaçsal örnekleme: Bu yöntem, ilgilenilen belli alt grupların özelliklerini göstermek, betimlemek ve bunlar arasında karşılaştırmalara olanak tanımak amacıyla tercih edilir.

Ölçüt örnekleme: Bir araştırmada gözlem birimleri belli niteliklere sahip kişiler, olaylar, nesneler ya da durumlardan oluşturulabilir. Bu durumda örneklem için belirlenen ölçütü karşılayan birimler (nesneler, olaylar vb.), örnekleme alınırlar.

Uygun\Kazara Örnekleme

Kazara ya da elverişli örnekleme ismi ile de anılan uygun örnekleme yönteminde zaman, para ve işgücü kaybını önlemeyi temel amaç edinen bu yöntem, sonuçlarına en az güvenilen ve araştırmacılar tarafından önerilmeyen bir yöntemdir.

Örneklem Büyüklüğü

Örneklem büyüklüğü, nicel araştırmalarda incelenen sürekli ve süreksiz değişkenlere göre farklı formüller kullanılarak hesaplanır. Nicel araştırmalarda ise örneklem büyüklüğünü hesaplamanın belli bir kuralı yoktur ve temelde olanaklar ile araştırmanın amacına göre kararlaştırılır.

Örneklem büyüklüğüne karar vermede çeşitli kısıtlamalar rol oynar.

Örneklem büyüklüğünün kararlaştırılmasında araştırmanın yöntemsel yaklaşımı (nicel ve nitel), araştırmanın deseni, eş zamanlı incelenecek değişkenlerin sayısı, uygulanacak veri analizi yöntemleri, tahmin için kabul edilen güven düzeyi ve tolere edilecek sapma miktarı dikkate alınır. Deneyisel olmayan desenlerde, örneğin korelasyonel ve nedensel-karşılaştırmalı desenlerde daha büyük örneklemelere ihtiyaç vardır. Bu tür çalışmalarda örneklem büyüklüğünü kararlaştırmada analiz birimleri de dikkate alınır. Analiz birimi, araştırmacının hakkında konuşmak istediği gruplar olarak tanımlanabilir.

Roscoe (1975), örneklem büyüklüğünün tahmininde analiz biriminin dikkate alınmasını önermektedir.

Nitel araştırmalar için örneklem büyüklüğüne karar vermek nicel araştırmalara göre daha zordur. Patton (1990), nitel araştırmalar için örneklem büyüklüğünü kararlaştırmada kural olmadığını belirtmektedir. Patton'a göre örneklem büyüklüğü, a) neyi bilmek istediğinize, b) araştırmanın amacına, c) neyin kullanışlı, yararlı olduğuna, d) neyin değerli, önemli olduğuna ve e) mevcut zaman ve kaynaklara göre nelerin yapılabileceğine bağlıdır.

Örneklem büyüklüğünü hesaplamada kullanılan formüller ve izlenecek aşamalar:

Sürekli Değişkenlerde Tahmin

Yıllık ortalama gelir miktarı, akademik başarı puanları gibi sürekli değişkenlerin ölçüleceği bir çalışmada evren ortalamasının tahmini için kullanılır.

Süreksiz Değişkenlerde Tahmin

Belli bir özelliğe sahip olma durumuna göre bir sınıflandırmanın yapıldığı ölçme işlemlerinde, elde edilecek veriler, yani ölçülen değişken süreksiz olacaktır.

4. BÖLÜM: VERİLERİN TOPLANMASI

ÖLÇME

Ölçme birey ya da nesnelerin niteliklerinin uygun araçlar kullanılarak gözlenip, gözlem sonuçlarının sembollerle ifade edilmesi olarak tanımlanabilir. Birey ya da nesnelerin ölçülen özelliklerine ilişkin elde edilen ölçme sonuçlarının belli matematiksel nitelikleri vardır. Bu matematiksel nitelikler, ölçülen değişkenlerin ölçme düzeylerini gösterir. Pek çok çalışmada ölçek türleri olarak da tanımlanan ölçme düzeyleri aşağıda verilmiştir.

Sınıflandırma ölçeği: Bu ölçekle elde edilen puanlar miktar göstermez, sadece bir kişi ya da nesneyi tanımlamak (isimlendirmek) için kullanılır. Sınıflandırmada kategoriler a) homojen olmalı, b) karşılıklı birbirini dışta tutmalı ve c) kategoriler arasında sıralı ilişkiler hakkında hiçbir sayıltı olmamalıdır.

Sıralama ölçeği: Bir değişken bu ölçek kullanılarak ölçüldüğü zaman, puanlar sıra dizisini gösterir.

Aralık ölçeği: Bir değişken aralıklı bir ölçek kullanılarak ölçüldüğü zaman, her puan bir miktarı gösterir ve her puanı ayıran eşit ölçme birimi vardır.

Oran ölçeği: Sadece bu ölçekle elde edilen puanlar, değişkenin gerçek miktarını yansıtır. Çünkü puanlar gerçek miktarı ölçer, ölçekte eşit ölçme birimi vardır ve sıfır değeri gerçekten ilgili değişkenin sıfır olan miktarını gösterir.

Ölçmede Hata

Ölçme sonuçlarına ölçme aracına, ölçmeyi yapan kişiye ve ölçme koşulları gibi pek çok faktöre bağlı olarak hata karışmış olabilir. Gözlenen bir özelliğin gerçek değerine ölçmeye karışan hatalar nedeniyle ulaşılamadığından gerçek değer, gözlenen puanlara dayalı olarak tahmin tahmin edilmeye çalışılır. Ölçme sonuçlarına karışan ve gözlenen puanların gerçek puanlardan uzaklaşmasına neden olan hatalar sabit, sistematik ve tesadüfi hatalar olmak üzere üçe ayrılır.

Ölçmede sabit hata, her ölçüme aynı oranda ve aynı yönde yansıyan, yani her bir ölçme işleminde aynı miktarda yapılan hatadır. Sistematik hata puanlayıcının yanlılığına ve ölçülen büyüklüğe göre değişir. Tesadüfi hata, kaynağı net olarak belli olmayan hatadır.

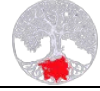
ÖLÇME ARAÇLARININ SINIFLANDIRILMASI

Bireylerin çeşitli özelliklerini ölçmek amacıyla kullanılan araçlar, geniş anlamda, “test” olarak tanımlanırken, dar anlamda akademik başarıyı ölçen çoktan seçmeli testler için kullanılmaktadır. Öner bireylerin yetenekleri, performansları motivasyonları, tutumları, kaygıları gibi özellikleri hakkında bilgi toplamak amacıyla birbiriyle ilişkili sorulardan oluşturulan ölçme araçlarını psikolojik testler olarak tanımlar. Anastasi’ye göre psikolojik testler, temelde davranışların nesnel ve standardize edilmiş ölçümleridir. Testler ölçülen niteliğe göre, a) güç testleri ve b) tipik davranış testleri olarak ikiye ayrılır. Akademik başarı, yetenek, zekâ gibi bilişsel davranışların ölçüldüğü testler güç testleri ya da maksimum performans testleri olarak bilinir. Kişilik, ilgi, tutum gibi özelliklerin ölçülmesini konu alan testler ise tipik davranış testleri olarak görülür.

Sosyal bilimler alanında sık kullanılan bir başka ölçme aracı ise ankettir. Aiken’e göre anket, cevapları sürekli olmaktan çok süreksiz kategoriler kullanılarak elde edilen ve sınıflama düzeyindeki ölçmeleri yansıtan sorulardan oluşan bir ölçme aracıdır.

Test, ölçek geliştirmenin aşamaları şu şekilde tanımlanabilir:

1. Testin amacının belirlenmesi
2. Test ile ölçülecek özelliklerin belirlenmesi
3. Madde yazımı ve madde havuzunun oluşturulması
4. Teknik denetim ve dil anlaşılabilirliğinin incelenmesi

5. testin psikometrik özelliklerinin belirlenmesi (geçerlik ve güvenirlik)

6. Ön uygulamanın yapılması

7. uzman görüşü alma, ön deneme formunun oluşturulması

Bir testin, ölçeğin uyarlanması süreci şüphesiz test geliştirme sürecinden bazı farklılıklar gösterir. Uyarlama, sadece aracın maddelerinin değil, yönergelerinin ve madde cevap seçeneklerinin de uyarlanmasını içerir. Ölçek uyarlama süreci Hambleton ve Patsula ve International Test Commission'nın önerdiği kültürler arası ölçek uyarlamanın süreçleri, ilkeleri dikkate alınarak 7 aşamada açıklanmıştır:

1. Ölçülmesi amaçlanan kavramın kültürdeki yeri

2. Ölçek geliştirme mi? Uyarlama mı?

3. İki yönlü çeviri (ölçme aracı, yönergeleri, vb.)

4. Uygulama ve analiz (yapı geçerliği ve madde analizi)

5. Dil eşdeğerliği (bir gruba orijinal ve çeviri formunu uygulama veya denk gruplara uygulama)

6. Alan uzmanı (orijinal ve çevirinin incelenmesi)

7. Faktör yapısı tanımlanmış ölçeğin geçerlik ve güvenirlik çalışmalarının yapılması

GÜVENİRLİK

Güvenirlik, ölçme sonuçlarının tesadüfi hatalardan arınmanın bir ölçüsüdür.

Uygulamada güvenirlik kavramı üç farklı anlamda kullanılır: duyarlılık, kararlılık, tutarlılık.

Korelasyon katsayısı, değişkenler arasındaki ilişkinin düzeyini ve yönünü açıklayan sayısal bir değer olup, değişkenlerin özelliklerine uygun farklı teknikler kullanılarak hesaplanır.

Güvenirlik İndeksi ve Güvenirlik Katsayısı

Ölçmelere karışan hatalar nedeniyle güvenirliğin tam olarak bilinemeyeceği, ancak bazı yöntemler kullanılarak tahmin edilebileceği ifade edilebilir. Güvenirlik indeksi bir testten elde edilen gerçek ve gözlenen puanlar arasındaki ilişkinin derecesini açıklayan korelasyon katsayısı; güvenirlik katsayısı, paralel testlerden elde edilen puanlar arasındaki korelasyondur. Güvenirlik, testin ölçmek istediği özelliği ne derece doğru ölçtüğü ile ilgilidir. Testin, ölçme sonuçlarının güvenirlik katsayısı olarak hesaplanan korelasyon katsayısı test puanlarına ilişkin varyansın (bireysel puanlarda gözlenen değişkenliğin) ne derece gerçek ne derece hata faktörüne bağlı olduğunu yorumlamak amacıyla da kullanılır.

Bireylerin test maddelerine verdikleri cevaplar (puanlar) arasındaki tutarlılık olarak da tanımlanabilen güvenirlik katsayısının hesaplanmasında kullanılan yöntemlere göre farklı başlıklar altında incelenmektedir. Güvenirlik katsayısının hesaplanmasında pek çok yöntem kullanılmaktadır. Bu yöntemler güvenirlik katsayısının tahmininde kullanılacak puanların elde edildiği duruma göre iki başlıkta açıklanabilir: a) tek uygulamaya dayalı yöntemler ve b) iki uygulamaya dayalı yöntemler.

Tek Uygulamaya Dayalı Yöntemler

Bu grupta Kuder-Richardson formülleri, Cronbach alfa, Hoyt'un varyans analizi, testi yarılama yöntemleri yer alır.

İki Uygulamaya Dayalı Yöntemler

Eşdeğer (alternatif, paralel) formlar yöntemi, test-tekrar test yöntemi.

Yukarıda verilen iki yöntemin birleştirilmesi ile oluşturulan bir başka yöntem de alternatif form ile test-tekrar test yöntemidir. Bu yöntemde, gruba form 1 verilir. Form 2 aynı kişilere belli bir süre geçtikten sonra uygulanır. İki uygulamadan elde edilen puanlar arasındaki korelasyon kararlılık katsayısını verir.

Değerlendirmeciler Arası Tutarlılık

Ölçme sonuçlarının güvenirliği inceleme de kullanılan bir başka yöntemde “değerlendirmeciler arası tutarlılıktır”. Bağımsız değerlendirme arası uyum olarak da isimlendirilen bu yöntem, çok sayıda objenin belli bir özelliğe ne derece sahip olduğuna ilişkin iki veya daha fazla bağımsız gözlemcinin verdiği puanların güvenirliğini incelemeye kullanılır.

Ölçmenin Standart Hatası

Ölçmenin standart hatası, belli güven düzeyleri (olasılıklar) için testten alınan puanların gerçek puandan olan sapma miktarını hesaplamada kullanılır.

Güvenirliği Etkileyen Faktörler

1. Ölçme aracına ilişkin faktörler
2. Testi alan birey ve gruba bağlı faktörler
3. Uygulama koşulları ve zaman

GEÇERLİK

Geçerlik, testin bireyin ölçülmek istenen özelliğini diğer özelliklerle karşılaştırmadan ne derece doğru ölçtüğüyle ilgilidir. Bir başka anlatımla ölçme sonuçlarının geçerliği, amaçlanan ölçmenin gerçekleştirebilme becerisidir.

Geçerlik, test puanlarına dayalı tahminlerin uygunluğuna, anlamlılığına ve kullanışlılığına ilişkin kanıtlar toplanmasını gerektirir.

Geçerlik Türleri

Değişik sınıflandırmalara rastlanmakla birlikte APA ile Crocker ve Algina'nın çalışmalarında geçerlik türleri aşağıdaki gibi sınıflandırılmıştır:

Kapsam geçerliği, testin ölçülmek istenilen davranışların iyi bir örneklemini oluşturacak şekilde sayıca ve nitelikçe uygun sorulardan oluşmasını tanımlar. Mantıksak (uzman görüşü) ve istatistiksel yolla incelenebilir.

Ölçüte dayalı geçerlik, ölçme sonuçlarının ölçülen özellik ile ilişkili bir testten elde edilen ya da kayıtlarda var olan ve ölçüt olarak alınan geçerli ve güvenilir bir puan seti ile olan korelasyonudur. Ölçüt önceki yakın bir zamanda ya da aynı zamanda elde edilmişse, eşzaman (uygunluk) geçerliği; ileriki bir zamanda elde edilmişse yordama geçerliği olur.

Yapı geçerliği, testten elde edilen puanların test ile ölçülmek istenen kavramın (yapının) gerçekte ne derece ölçülebildiği ile ilgilidir.

Görünüş geçerliği, bir ölçme aracının ismi, açıklamaları ve sorularıyla ölçmeyi amaçladığı özelliği ölçüyor görünmesi durumudur.

Geçerliği Etkileyen Faktörler

Ölçülmek istenen özelliği diğer özelliklerle karıştırmadan ölçebilme veya kısacası test puanlarının ölçülmek istenen özellikleri yansıtmadaki yeterlik derecesi olarak açıklanabilen geçerliği etkileyen faktörler:

1. Ölçme sonuçlarının güvenilirliği
2. Ölçme yöntemi ve madde sayısı
3. Puanlayıcı yanlılığı
- 4 Uygulama koşulları

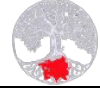
Güvenirlik ile Geçerlik Arasındaki İlişki

Ölçmeye karışan hataların test puanlarının hem güvenilirliğini hem de geçerliğini düşüreceği bilinmektedir. Test puanlarının geçerliği ölçmede yapılan sabit, sistematik ve tesadüfi hataların tümünden etkilerken, güvenilirliğin kaynağı net olarak bilinmeyen tesadüfi hatalardan etkilendiği söylenebilir. Ölçme sonuçlarının güvenilirliği, sonuçların geçerliğini etkileyen ve onu sınırlandıran temel bir faktör olarak açıklanabilir.

MADDE ANALİZİ

Madde özelliklerini incelemeye yönelik analizlere kısaca madde analizi denilmektedir. Madde analizlerinde sıklıkla kullanılan iki istatistik madde güçlüğü ve madde ayırtecdiciliğidir.

Yetenek testleri, başarı testleri gibi bilgi ve becerilerin ölçüldüğü testlerde yer alan maddelerin doğru cevaplanma oranını gösteren madde güçlüğü, testin son formu için madde seçiminde de bir ölçüt olarak kullanılır.

Madde ayırt ediciliği, bu istatistik, maddelerin ölçülen özelliklerle ilgili olarak bireyleri ne derece ayırt ettiğini gösterir. Testin ölçmeyi amaçladığı özelliğe yüksek düzeyde sahip olan bireylerle, düşük düzeyde sahip olan bireyleri ayırt etme gücüdür.

Madde ayırt edicilik değeri genelde üç yöntem kullanılarak hesaplanmaktadır. Bunlar, a) korelasyona dayalı madde analizi, b) alt-üst %27 grup ortalamalarına dayalı madde analizi, c) basit doğrusal regresyon tekniğiyle madde analizi.

ANKET

Thomas (1998) anketi insanların yaşam koşullarını, davranışlarını, inançlarını veya tutumlarını betimlemeye yönelik bir dizi sorudan oluşan bir araştırma materyali olarak tanımlamaktadır.

Anketlerde yer alan soruların genel olarak birbirinden bağımsız olduğu, ayrı olayları ölçmeye yönelik olduğu söylenebilir.

Görgül (ampirik) araştırmalarda yapılacak gözlemleri standartlaştırmaya yönelik anketler farklı amaçlarla kullanılabilir. Anket, ölçülmek istenilen özelliklere göre bölümlere ayrılır ya da her amaç için ayrı bir anket hazırlanır. Anketlerde, ölçülen özelliğe göre dört farklı soru grubu kullanılabilir:

1. Cevaplayıcıların demografik özelliklerini betimlemeye yönelik olgusal sorular,
2. Cevaplayıcıların bir konuda ne bildiklerini ve bilgiye ulaşma kaynaklarını belirlemeye yönelik bilgi soruları,
3. Bir konu veya objeye ilişkin davranışlarını belirlemeye yönelik davranış soruları,
4. Bir konu veya objeye ilişkin duygularını ve görüşlerini belirlemeye yönelik inanç ve kanı soruları.

Anket Geliştirme Süreci

Anket geliştirme süreci, “problemi tanımlama”, “madde (soru) yazma” ve “ön uygulama yapma” olmak üzere dört aşamada açıklanabilir.

Anket Uygulama Biçimi

Anket uygulama biçimi, yüz yüze uygulama, posta ile uygulama, telefonla uygulama ve bilgisayarla uygulama olarak dörde ayrılabilir.

Baş (2001), anketlerin uygulanmasında “karma yöntem” den söz etmektedir. Karma yöntem bu uygulamalardan en az ikisinin birlikte kullanılması olarak tanımlanır. Bu yöntemde, anketleri katılımcılara elden ulaştırılır, anketler daha sonra posta yoluyla araştırmacıya iade edilir.

Anketlerin Geri Dönüş Oranı

Anketlerin geri dönüş oranı büyük ölçüde uygulama biçimine bağlıdır. Yüz yüze anket uygulamada geri dönüş oranının daha yüksek olacağı söylenebilir. Özellikle gelişmiş ülkelerde son yıllarda anket uygulamalarında geri dönüş oranını artırmaya yönelik bir uygulama da, cevaplayıcıların maddi olarak ödüllendirilmesi ve promosyon dağıtımıdır.

Anket Geliştirmede Karşılaşılan Bazı Sorunlar

Anket geliştirirken yaygın olarak karşılaşılan sorunlar ve bunlardan kaçınma yolları:

1. Anketi kısa ve öz tutun
2. Sorular tek bir amaca yönelik olsun
3. Kafa karıştırıcı, yoruma açık sorulardan kaçının
4. Sorularda basit ve tek anlama sahip sözcükler kullanın, katılımcıya tanıdık olmayan teknik terimler kullanmaktan kaçının
5. Hazırladığınız soru listesi üzerinde geribildirim alın
6. Kişisel ve gizlilik gerektiren hassas soruları anketin sonuna yerleştirin
7. Cevap kategorilerini mantıksal olarak düzenleyin
8. Ankette belli bir konuda karşılaşılan güçlükleri veya tutum, kaygı gibi psikolojik özellikleri ölçüyorsanız olumlu ve olumsuz sorulara yer verin
9. Uygun bir kategori dili ve mantığı seçin
10. Açık uçlu sorulardan ve sorularda “diğer” seçeneğini kullanmaktan kaçının

11. Kategorileri gereksiz bir şekilde çoğaltmaktan kaçının
12. Ölçek noktalarını gereksiz şekilde çoğaltmaktan kaçının
13. Orta noktası (nötr\tarafsız) olan ölçekleri dikkatli kullanınız
14. Cevaplayıcılardan cevap kategorileri arasında sıralama istemekten kaçınınız
15. Sorular, cevaplayıcıyı yönlendirmemelidir.

GÖZLEM

Gözlem, araştırmada ihtiyaç duyulan verilerin insan, toplum ya da doğa gibi belli hedeflere odaklanılarak çıplak gözle ya da bir araç kullanılarak izlenmesi suretiyle toplanması sürecini tanımlar. Herhangi bir araştırmada insan davranışları ve hareketleri, gözlemin esasını oluşturur. Gözlemlenenler doğal ve açık bir yöntemle izlenir, kaydedilir, tanımlanır, analiz edilir ve yorumlanır. İnsanla ilgili olarak yapılan pek çok araştırma genel olarak gözlem içermektedir. Gözlem genellikle araştırmaların başlangıç aşamasında, ilk hipotezi oluşturmada keşif amaçlı kullanılır. Gözlemde örnek olay çalışmalarından yararlanılır. Gözlemin betimleyici araştırmalarda sıklıkla kullanıldığı görülmektedir.

Literatürde gözlem ile ilgili pek çok tanıma rastlanmakta ve daha çok dar anlamda bir tanım kullanılmaktadır. Bu da doğrudan gözlem olarak ifade edilmektedir.

Araştırmalarda kullanılan gözlem yöntemlerinde farklı yaklaşımlar söz konusudur. Bunlar katılımcı gözlem ve yapılandırılmış gözlemdir. Katılımcı gözlem, Chicago Sosyoloji okulunun da temsil ettiği ve antropologların araştırmalarında temellenen nitel bir yaklaşımdır. Yapılandırılmış gözlem ise, pek çok disiplinde kullanılan nicel bir yaklaşımdır.

Gözlem yönteminin tercih edilmesinde en önemli faktörü araştırma sorusu veya sorularıdır. Araştırma sorularının cevaplanmasında olay öyküsü ve gözlem planları (kodlanmış planlar) olmak üzere iki temel ayrım söz konusudur. Gözlem planının kullanıldığı yapılandırılmış gözlem, daha çok psikologlar tarafından kullanılmaktadır.

GÖZLEMİN SINIFLANDIRILMASI

Gözlem yöntemi, bilgi toplamak için gözlemin önceden yapılandırılma derecesi ve katılımcı rolü gibi iki farklı ölçüte göre sınıflandırılmaktadır.

Yapılandırılma Durumu

Yapılandırılmamış gözlem, gözlem öncesi yapılandırılmamış ve gözlemciye bilgi toplamada ve kayıt etmede özgürlük sağlayan bir tür gözlem yöntemidir.

Yapılandırılmış gözlemde ise, gözlenecek şeyle ilgili daha iyi bir yapılanma, yönelim ve sistematik bir yaklaşım kullanılmaktadır.

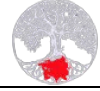
Katılımcı Rolü

Gözlemde ikinci bir sınıflandırma da, gözlem durumundaki gözlemcinin bir rol üstlenmesi ve bu rolde katılımının ne kadar olacağının belli olmasını içeren bir yöntemdir. Bu gözlemcinin rolü iki ayrı uç arasında yer almaktadır. Bunlar gözlemcinin gözleme bir grup üyesi gibi etkili ve tam olarak katılımı diğeri ise, hiçbir etkisi olmaksızın katılımıdır. Katılımcı gözlemci nitel ve yapılandırılmamış yaklaşımları kullanmaya yönelecektir. Katılımcı olmayan gözlemci ise nicel ve yapılandırılmış yaklaşımları kullanmaya eğilimli olacaktır. Katılımcı olmayan gözlemci, gözlemi bir çeşit araç olarak kullanırken, katılımcı gözlemcinin kendisi araçtır.

Katılımcı gözlem: katılımcı gözlemin temel özelliği, gözlemlediği grubun bir üyesi olmasıdır. Katılımcı gözlemin içinde gözlemcinin üstlendiği roller de farklılıklar göstermektedir. Tam katılımcı rolü gözlemcinin gözlemci olduğunu gizlemesini, mümkün olduğunca doğal hareket etmesini ve grubun tam üyesi olmaya çalışmasını gerektirir.

Bir diğeri ise, gözlemci olarak katılımcı rolüdür. Gözlemcinin bir gözlemci olduğu gerçeği araştırmanın en başında gruba açıklanır.

Katılımcı olunmayan gözlem: Katılımcı olunmayan gözlem yaklaşımında, gözlemci dışarıdan hiçbir etki etmeden sadece gözlem yapar. Katılımcı olmayan gözlemde de farklı roller yer almaktadır.

Katılımcı olarak gözlemci, faaliyetlerde hiçbir rol almayan ancak araştırmacı olduğu katılımcılar tarafından bilinen bir kişidir.

Diğeri ise, etkisiz gözlemci olarak da tanımlanan gözlemci, gözlem yapılan ortamın dışındadır. Gözlem, gözlemcinin rolü, gözlemcinin katılımcılar tarafından bilinip bilinmemesi, gözlemin amacı katılımcılara açıklanıp açıklanmaması, gözlemin süresi, gözlemin odağı ve gözlemin ortamı olarak sınıflandırılabilir.

Katılımcı Gözlemin Aşamaları

Başlangıç, bilgi toplama, katılımcı gözlemin kaydedilmesidir.

Katılımcı gözlemde verilerin kodlanması ve kaydedilmesi için yapılandırılmış gözlem gibi mümkünse bir sistemin var olması gerekir. Kodlama, bilgi toplama amacıyla kullanılması ve gözlemin yapılandırılması için önemli bir araçtır.

Katılımcı Gözlemde Oluşabilecek Önyargılar

Gözlem sırasında oluşabilecek önyargılar:

Seçici dikkat, seçici kodlama, seçici bellek, kişilerarası etkenler.

GÖRÜŞME

Görüşme, en az iki kişi arasında sözlü olarak sürdürülen bir iletişim sürecidir. Görüşme, araştırmada cevabı aranılan sorular çerçevesinde ilgili kişilerden veri toplama şeklinde ifade edilebilir. Görüşme belirli bir araştırma konusu veya bir soru hakkında derinlemesine bilgi sağlar.

Görüşme oldukça esnek bir araştırma aracıdır.

Görüşmeler, anket ve gözlem gibi birçok yöntemle birleştirilerek de kullanılabilir. Görüşme, bütün araştırma yöntemlerinde olduğu gibi hatalara ve kişisel eğilimlere açıktır. En önemlisi de güvenilir ve geçerli sonuçlar elde etmenin zorluğudur.

Görüşme yöntemi ile elde edilen sonuçlar analiz edilirken “harmonik yöntem” kullanılır.

Görüşme bir “bütünsel yorumlama” yöntemidir.

Görüşmenin sınıflandırılması

Görüşmeler, kaynakların ulaşılabilirliğine ve araştırmada toplanmak istenen verilerin özelliklerine göre farklı şekiller alabilir.

Yapılandırılmış görüşmelerde, araştırmacının belirli bir sırayla önceden hazırlamış olduğu sorular vardır ve genellikle görüşülenden seçeneklerden birini seçmesi istenir.

Yapılandırılmamış görüşmeler, araştırmacıya konuyla ilgili olabilecek maddelerin sorulmasında büyük serbestlik sağlar.

Yarı yapılandırılmış görüşmeler, hem sabit seçenekli cevaplamayı hem de ilgili alanda derinlemesine gidebilmeyi birleştirir.

Etnografik görüşmeler, yapılandırılmamış görüşmelere girer, ancak araştırmanın içeriğinde yapılandırılmamış görüşmelerin sınırlarını ortadan kaldırılarak katılımcıların kendi cevaplarını vermeleri sağlanır.

Odak grup görüşmesinde, görüşmeyi yapan kişi küçük grup insandan, bir dizi sorun hakkında düşünmesini ister.

Görüşmelerde kullanılan stratejiler: sohbet tarzında görüşme, görüşme kılavuzu yaklaşımı, standartlaştırılmış açık-uçlu görüşme, kapalı, kesin yanıtların olduğu görüşme.

Görüşme Öncesi Hazırlık Aşamaları

1. Genel ve özel amaçlı araştırma sorularına karar vermek

a. Ne öğrenmeyi amaçlıyorsunuz?

b. Görüşmede hangi bilgi önemlidir?

2. Görüşme sorularını tasarlamak

a. Ana başlıklarda gruplamak

- b. Kapalı soruları tasarlamak
- 3. Soruları sıralamak
 - a. Ana başlıklarda gruplamak
 - b. Soru tiplerini çeşitlendirmek
 - c. Sıralanan bölümleri düzeltmek
- 4. Süreç ihtiyaçlarını düşünmek
 - a. Uygun geçişler hazırlamak
 - b. Soruları hazırlamak
- 5. Başlangıç ve bitiş hazırlamak
 - a. Sözlü olanları kaydetmek
 - b. Hareketle ifade edilecek olanları belirlemek
- 6. Cevapların kaydedilmesi için hazırlık yapmak
 - a. Genel metoda karar vermek
 - b. Tutanağı yazılı yanıtlar için organize etmek
- 7. Görüşme formu için pilot test uygulamak
 - a. Pilot test
 - b. Gerek varsa yenilemek

Görüşme Süreci

Görüşme sürecinin etkililiğini sağlamak için, görüşmecilerin göz önünde bulundurulması gerekenler şu şekilde özetlenmiştir:

Tutarlılık için tasarım, mümkün olduğunca geçmiş bilgileri edinin, görüşmeyi önceden hazırlayıp deneyin, gizliliği temin edin ve görüşmeyi kesmeleri önleyin, görüşme yapılan kişiyi rahatlatın, dostça ilişki kurun, kontrolü elinizde bulundurun, kişisel yönlendirmelerden kaçının, yansız olun, her soru için maksimum cevabı alın, duyarlı olun, kendinize ir şans verin.

Görüşme öncesinde yapılan hazırlıklar kadar görüşme anında yapılması gerekenleri de sıralamak gerekir:

Görüşmeye hazırlama, konuyu tanımlama, bilgisinin olmasını sağlama, görüşmeyi yapma, görüşmeyi sonlandırma, not tutuma.

Görüşme Verilerinin Analiz Edilmesi

Görüşme verilerinin analizindeki amaç, elde edilen görüşme verileri ile araştırma konusunu kaynaştırmaktır.

Görüşme verilerinin araştırmada yer alması için birçok yöntem vardır. Görüşmeden direkt alıntılar da yapılarak, nicel ve nitel yöntemler ile bilgileri rapor etmek de gerekebilir.

İkinci bir yöntem ise, görüşülen kişinin söylemek istediği önemli bilgileri yakalar ve araştırmada sadece yer almasını sağlar. Araştırma konusu dışında kalacak ilgisiz ve gereksiz bilgilere yer vermez.

Analitik bir yaklaşım olan, içerik analizi veya yazım analizi ile görüşme analizi yapılabilir. Görüşme verilerine ve araştırmaya en uygun olan yaklaşımın belirlenmesi önemli olmasına rağmen, en yaygın kullanılanı içerik analizidir.

Birden fazla görüşmeci araştırmada kullanılmış ise değerlendiriciler arası güvenilirlik önemlidir.

Görüşmeciler arası güvenilirliğe bakılması gerekir.

GÖZLEM VE GÖRÜŞMEDE GEÇERLİK VE GÜVENİRLİK

Bir araştırmanın inandırıcılığının başarabilmesi için aşağıdaki stratejileri kullanmalıdır:

-Araştırmacı, gözlem ve görüşme yoluyla elde edilen verileri uzun süreli etkileşim içinde elde etmelidir.

-Araştırmacı elde ettiği sonuçları birbiriyle sürekli olarak karşılaştırarak, yorumlayarak ve kavramsallaştırarak elde etmelidir.

-Araştırmacı aynı probleme farklı açılardan bakabilmeli ve veri toplama araçlarını çeşitlendirmelidir. Farklı yöntemlerle verilere ulaşmalıdır.

-Araştırma konusunda uzman olan bir kişinin de araştırmayı derinlemesine incelemesi sağlanmalıdır.

-Araştırmada elde edilen verilerin katılımcılarla paylaşılması ve teyidinin alınması önemli araçlardan birisidir.

5. BÖLÜM: NİCEL ARAŞTIRMALAR

Giriş

İhtiyaç duyulan verilerin çeşitli teknikler ya da araçlar kullanılarak gözlem yoluyla toplandığı çalışmalara, görgül (ampirik) araştırmalar denir.

Nicel araştırma desenlerini tanıtmadan önce, “Araştırma deseni nedir?” sorusunu cevaplamak ve araştırma sonuçlarıyla ilgili iç ve dış geçerlik sorununu açıklamak yararlı olacaktır.

Araştırma deseni (modeli), araştırmanın sorularını cevaplamak ya da hipotezlerini test etmek amacıyla araştırmacı tarafından geliştirilen bir plandır.

Araştırmalarda sonuçların bir faktör ya da faktörler tarafından açıklanabilirliği ve büyük gruplara genellenebilirliği önemli bir konudur. Bağımlı değişkende gözlenen değişmelerin, bağımsız değişkenle açıklanabilirlik derecesi iç geçerlik, sonuçların deneklerin seçildiği büyük gruplara, evrene genellenebilirlik derecesi ise dış geçerlik olarak tanımlanır.

Araştırmalarda iç geçerliği ve dış geçerliği tehdit eden pek çok faktörden söz edilebilir. Bu faktörlerden bazıları aşağıda açıklanmıştır:

1. İç Geçerliği Tehdit Eden Faktörler: Deneklerin seçimi, deneklerin olgunlaşması, veri toplama aracı, deneklerin geçmişi, denek kaybı etkisi, ön test (deney öncesi ölçüm) etkisi, istatistiksel regresyon, etkileşme etkisi, beklentilerinin etkisi.

2. Dış Geçerliği Tehdit Eden Faktörler: Örneklem etkisi, beklentilerin etkisi, ön test-deneysel değişken etkileşim etkisi.

Tarama Araştırmaları

Tarama Araştırması Nedir?

Bir konuya ya da olaya ilişkin katılımcıların görüşlerinin ya da ilgi, beceri, yetenek, tutum vb. özelliklerinin belirlendiği genellikle diğer araştırmalara göre görece daha büyük örneklemeler üzerinde yapılan araştırmalara tarama araştırmaları denir.

Tarama Araştırmalarının Özellikleri

Tarama araştırmaları, geniş kitlelerin görüşlerini özelliklerini betimlemeyi hedefleyen araştırmalardır. Bu tür araştırmalar, daha çok “ne, nerede, ne zaman, hangi sıklıkta, hangi düzeyde, nasıl” gibi soruların cevaplandırılmasına olanak tanır.

Tarama araştırmalarında araştırmacılar, görüşlerin ve özelliklerin neden kaynaklandığından çok örneklemdeki bireyler açısından nasıl dağıldığıyla ilgilenmektedirler. Toplanan verilerin niteliği nedeniyle genellikle tarama türü bir araştırmanın sonuçlarıyla hipotez test edilmemekte ya da kuram oluşturulmamaktadır.

Tarama türü araştırmalarda ölçülen değişkenler arasındaki ilişkiler incelenebilir.

Tarama Araştırmalarının Türleri

Tarama araştırmaları kesitsel, boylamsal ve geçmişe dönük araştırmalar olarak da sınıflandırılır.

Kesitsel araştırmalarda betimlenecek değişkenler, gelişim özellikleri, okuduğunu anlama becerileri, oy verme davranışları, tutum gibi, bir seferde ölçülür. Boylamsal tarama araştırmalarında araştırma değişkenlerinin zamana bağlı değişimlerini incelemek üzere farklı zamanlarda yinelenen ölçümler yapılmaktadır. Geçmişe dönük araştırmalar ise katılımcılara geçmişte yaşadıkları olaylarla ilgili soruların sorulduğu tarama araştırmalarıdır.

Tarama Araştırmalarının Yürütülmesinde Dikkat Edilmesi Gereken Noktalar

Tarama türü araştırmalarda araştırma probleminin katılımcıların sorulara yanıt vermelerini sağlayacak kadar önemli ve ilgi çekici araştırmanın yürütülmesini kolaylaştıracaktır.

Tarama türü araştırmalarda toplanması gereken veriler çok iyi tanımlanmalı ve araştırma kapsamında sorulan her bir soru mutlaka amaçla ilişkili olmalıdır.

Tarama türü araştırmalarda evrenin özellikleri hem araştırma sorularını, hem örneklem seçimini hem de araştırmanın yürütülmesi için kullanılması gereken kaynakların neler olacağını etkiler. Araştırmanın incelemek için odaklandığı evrenin tümüne; ekonomik, iş gücü ve zaman sınırlılığı gibi nedenlerle her zaman ulaşmak mümkün değildir. Bu nedenle genellikle örneklem alma yolu tercih edilir. Örneklemin özellikleri de verilerin nasıl toplanacağı ve kullanılacak veri toplama aracının seçinde önemli bir etkidir. Örneklemdaki bireylerin araştırmaya katılma istekleri ve ilgileri tarama türü araştırmaların yürütülmesinde dikkate alınması gereken çok önemli bir etmendir.

Tarama türü araştırmalarda çoğunlukla anket kullanılır. Anket dışında görüşme formları da sıklıkla kullanılır. Verilerin toplanması aşamasında veri toplama aracının nasıl doldurulacağı ya da verilerin nasıl toplanacağı konusunda katılımcılar yeterli düzeyde bilgilendirilmelidir. Kasıtlı olarak verilen yanlış yanıtların bir ölçüde önüne geçebilmek için tarama türü araştırmalarda toplanan veriler uç değer barındırıp barındırmama açısından incelenmelidir.

Genel olarak veri toplamanın beş yolu bulunmaktadır. Bir araştırmacı veri toplama aracını basılı form haline getirerek veri toplayabilir, telefonu ya da postayı kullanabilir, internet üzerinden veri toplayabilir ya da görüşme yapabilir.

Veriler toplandıktan sonra yapılacak ilk iş toplanan verilerin, soruların yanıtlanması açısından eksik içerip içermediğini, yanıtların sorulara uygun olarak verilir verilmediğini ve varsa yanıt yazma sürecinin ve/veya yanıtların kodlanma sürecinin toplanan tüm formlar, yapılan tüm görüşmeler için aynı olup olmadığını kontrol etmektir.

Korelasyonel Araştırmalar

Korelasyonel Araştırma nedir?

Korelasyonel araştırma, iki ya da daha çok değişken arasındaki ilişkinin herhangi bir şekilde bu değişkenlere müdahale edilmeden incelendiği araştırmalardır. Değişkenlere müdahale edilmemesi nedeniyle korelasyonel araştırmalar nedensel karşılaştırma araştırmalarına benzer.

Korelasyonel Araştırmaların Özellikleri

Korelasyonel araştırmalarda neden-sonuç ilişkisi kurulmaz.

Hem bireysel hem de sosyal ilişkiler içerisinde insan davranışlarının tanımlanması ve incelenmesi oldukça karmaşık bir süreçtir.

Korelasyonel araştırmalarda değişkenler arasındaki ilişki, farklı türdeki değişkenler için farklı teknikler kullanılarak hesaplanan bir korelasyon katsayısı ile gösterilir.

Korelasyon katsayısı -1 ile +1 arasında değişen bir değer alır.

Korelasyon katsayısının -1, +1 olması mükemmel bir ilişkiyi 0 olması ise ilişki olmadığını gösterir.

Katsayının 0.30'dan küçük olması zayıf 0.30 ile 0.70 arası orta, 0.70'den büyük ise yüksek ilişkiyi gösterir.

Korelasyonel Araştırmaların Türleri

Korelasyonel araştırmalar ikiye ayrılabilir. Bunlar keşfedici ve yordayıcı korelasyon araştırmalarıdır. Keşfedici korelasyon araştırmaları değişkenler arası ilişkileri çözümleyerek önemli bir olayı anlamayı çalışmak için kullanılır. Keşfedici korelasyon araştırmalarının yürütülmesinde uzak hedef neden-sonuç ilişkilerinin belirlenmesi de olabilir.

Yordayıcı korelasyon araştırmalarında değişkenler arasındaki ilişkiler incelenerek değişkenlerin birinden yola çıkarak diğeri yordanmaya çalışılır. Yordama işleminde bir değişkenin bilinen bir değerinden yola çıkarak diğere değişkenin bilinmeyen değeri

belirlenmeye çalışılır. Bu değişkenlerden, yordama işlemi yapılacak olan değeri bilinen değişkene yordayan değişken (yordayıcı), değeri belirlenecek değişkene ise ölçüt değişken denir.

Yordayıcı korelasyonel desenler yordayıcı değişkenin sayısına göre ikiye ayrılabilir. Çalışmada tek bir yordayıcı değişken var ise tek faktörlü yordayıcı korelasyonel desen, iki veya daha çok yordayıcı var ise çok faktörlü yordayıcı korelasyonel desen söz konusudur.

Korelasyonel Araştırmaların Yürütülmesinde Dikkat Edilmesi Gereken Konular

Korelasyonel araştırmaların aşamaları genel olarak: problemin belirlenmesi, örneklemin seçilmesi, veri toplama araçlarının geliştirilmesi, verilerin toplanması, verilerin analiz edilmesi, yorumlanması ve raporlaştırma aşamalarından oluşmaktadır.

Değişkenlerin tanımlarının açık ve net olması, araştırma sonuçlarının da anlaşılabilir olması açısından önemlidir.

Korelasyonel araştırmalarda olabildiğince seçkisiz yöntemleri kullanarak örneklem seçilmelidir.

Veri toplama araçlarının yüksek düzeyde geçerli ve güvenilir olmasına önem verilmelidir.

Korelasyon katsayısı ne kadar büyük ise değişkenler o oranda birbiriyle ilişkilidir.

Korelasyonel araştırmalarda ilişkili olduğu belirlenen iki değişkenin neden sonuç olarak algılanıp bu şekilde yorumlanması gerekir.

Araştırmanın iç geçerliğinin sağlanması açısından tüm ölçümlerin mümkünse deneklerin benzer şekilde etkilenecekleri aynı ortamda yapılması önerilmektedir.

Korelasyonel araştırmalarda verilerin toplanması sırasında herhangi bir değişkenle ilgili ölçümün yapılamadığı katılımcılar veri setinin dışında veri seti dışında bırakılmalıdır. Bu nedenle veri toplama sürecinin denek kaybı en az olacak şekilde planlanmasına dikkat edilmelidir.

Nedensel Karşılaştırma Araştırmaları

Nedensel Karşılaştırma Araştırması Nedir?

Nedensel karşılaştırma, ortaya çıkmış\var olan bir durumun ya da olayın nedenlerini etkileyen değişkenleri ya da bir etkinin sonuçlarını belirlemeye yönelik bir araştırma türüdür.

Nedensel Karşılaştırma Araştırmalarının Özellikleri

Bilimsel araştırmalarda genellikle bağımsız değişkenlerin bağımlı değişken üzerindeki etkileri kurgulanmış koşullar oluşturularak ve müdahale ile deneysel işlemler yapılarak belirlenmeye çalışılır.

Nedensel karşılaştırmalarda hangi değişkenin diğerinin nedeni olduğu bir başka deyişle sonuçla ilgili değişkeni etkileyen nedensel değişkenin ne olduğu belirlenmeye çalışılır.

Nedensel karşılaştırma araştırmaları doğal olarak var olan farkların bağımlı değişken üzerindeki etkisini test etmeye yöneliktir.

Nedensel karşılaştırma araştırmalarında araştırılan durum\olay, araştırmacının manipülasyonundan bağımsız olarak ortaya çıkmış bir durumdur.

Denekler araştırılan durumun içinde yer alan kişilerden oluşmaktadır.

Araştırmacı grupların oluşumuna etki edemez.

Nedensel karşılaştırma araştırmalarında belirlenebilecek hipotezler çok esnektir, çok sayıda hipotez kurularak bunların doğruluğu sınanabilir.

Nedensel Karşılaştırma Araştırmalarının Türleri

Bir durum ya da olay ortaya çıktıktan sonra yapılabilecek araştırmalar nedensel araştırmalar ve nedensel karşılaştırma aşamaları olarak ikiye ayrılabilir. Nedensel araştırmalar durum öncesi ve sonrası belirlenen değişkenler arası ilişkilerin belirlenmesi amacıyla yapılır ve bu araştırmalar karşılıklı ilişki çalışması olarak da adlandırılabilir. Nedensel karşılaştırma

aşamaları ise ölçüt gruplu karşılaştırma olarak da adlandırılabilir. Bu araştırmada aynı duruma maruz kalan ve farklı düzeyde etkilenen gruplar arasında karşılaştırma yapılır.

Nedensel karşılaştırma araştırmalarının konularına ve hipotezlerine göre bazı türleri şunlardır: a. Nedenlerin belirlenmesi, b. Etkilerin belirlenmesi, c. Sonuçların belirlenmesi.

Nedensel Karşılaştırma Araştırmalarının Yürütülmesinde Dikkat Edilmesi Gereken Konular

Bu araştırmalarda evren seçilemez ve araştırmacı tarafından belirlenemez.

Örneklem iyi tanınmalı, karşılaştırma için oluşturulan grupların araştırmanın iç geçerliğini olumsuz etkilememesine dikkat edilmelidir.

Bu araştırmalarda hem nicel hem nitel araştırmanın amacına uygun geçerli ve güvenilir her türlü veri toplama aracı kullanılabilir.

Toplanan verilere uygun her türlü istatistik kullanılabilir.

Bu araştırmada özellikle gruplar arası karşılaştırmalarda grupların hazır olması nedeniyle, karşılaştırılacak grupların denkliliğine dikkat edilmesi gerekir.

Deneysel Araştırmalar

Deneysel Araştırma Nedir?

Deneysel araştırmalar, kısaca araştırmacı tarafından oluşturulan farkların bağımlı değişken üzerindeki etkisini test etmeye yönelik çalışmalardır. Deneysel desenlerde temel amaç değişkenler arasında oluşturulan neden sonuç ilişkisini test etmektir. Araştırmacı bu amacını gerçekleştirmek için bağımsız değişkenin düzeyleri olan işlem gruplarına seçkisiz atama yapmak, bağımsız değişkeni manipüle etmek, dışsal değişkenleri kontrol altına almak durumundadır.

Deneysel Araştırmaların Özellikleri

Fraenkel ve Wallen (2006) deneysel desenlerin iki temel koşulunu şöyle açıklamaktadır: birincisi, bağımlı değişken üzerindeki etkileri karşılaştırılan ve bağımsız değişkeni tanımlayan en az iki farklı koşulun olması; ikincisi bağımsız değişkenin araştırmacı tarafından direkt manipüle edilmesidir.

Deneysel araştırmalarda bağımsız değişkenin araştırmacı tarafından manipüle edilmesi ve deneklerin en az iki koşulda bağımlı değişkene ait elde edilen ölçümlerinin karşılaştırılması söz konusudur.

Deneysel araştırmayı diğerlerinden ayıran temel farkın araştırmacının bağımsız değişkenleri manipüle edebilmesi olduğu söylenebilir.

Deneysel araştırma, açıklamanın ötesine geçilerek nedenlerin tahmin edilmesine olanak sağlar.

Deneysel araştırmanın dört temel özelliği: grupların karşılaştırılması, bağımsız değişkenin manipüle edilmesi, seçkisizlik, dışsal değişkenlerin kontrolü.

Deneysel Araştırmaların Türleri

Denek sayısı ikiye ayrılır: tek denekli desenler, çok denekli desenler (kendi içinde üçe ayrılır: gerçek deneysel, yarı deneysel, zayıf deneysel).

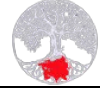
Çok denekli desenler, bağımlı değişken üzerinde etkisi incelenen faktör sayısı temel alındığında ise, tek faktörlü desenler ve çok faktörlü desenler diye ikiye ayrılabilir.

Deneysel desenleri birbirinden ayırt eden başlıca ölçüt ise, deneklerin ölçme işlemine tabii tutulduğu deneme koşullarıdır. Kendi içinde üçe ayrılır: gruplar arası desenler, gruplar içi desenler, karışık desenler.

Deneysel çalışmalarda önemli bir sorun deneklerin seçimidir. Deneklerin seçilme yöntemi ikiye ayrılır: seçkisiz atama, eşleştirme (kendi içinde ikiye ayrılır: denekleri eşleştirme, grup eşleştirme).

Zayıf deneysel desenler:

Zayıf deneysel desenlerin ortak özelliği desende iç geçerliliği tehdit eden faktörlerin kontrol edilmemesi ve seçkisizliğin söz konusu olmamasıdır. Seçkisiz atamanın olmadığı tek grup desenler ile karşılaştırmalı grup desenlerinden oluşur.

Gerçek deneysel desenler:

Deneklerin seçkisiz oluşturulan örneklemden gruplara seçkisiz atandığı desenlerdir. Son test kontrol gruplu ya da öntest-sontest kontrol gruplu seçkisiz desenler örnek olarak verilebilir.

Yarı deneysel desenler:

Hazır gruplar üzerinde, ancak grup eşleştirmenin olduğu seçkisiz atamanın olmadığı desenlerdir. Eşleştirilmiş karşılaştırmalı grup desenler ile zaman serileri örnek verilebilir.

Faktöryel desenler:

Faktöryel desenler, bağımlı değişken üzerinde aynı zamanda iki ya da daha fazla bağımsız değişkenin (faktörün) etkilerinin incelenmesine olanak tanıyan desenlerdir. Gruplar arası, gruplar içi ya da karışık faktöryel desenler diye sınıflandırılabilir.

Deneysel Araştırmaların Yürütülmesinde Dikkat Edilmesi Gereken Kurallar

Bir deneysel araştırmanın yürütülmesinde, uygulamanın güvenilirliği kontrol edilmelidir. Deneysel araştırma planında belirlenen işlemlerin uygulama sürecinde yerine getirilip getirilmediğini belirlemek amacıyla bir kontrol listesi hazırlanabilir. Uygulama sürecinin video kaydı alınabilir. Bu durumda araştırmacı bir davranış kontrol listesi geliştirerek, uygulama sürecinde öğretmenlerin davranışlarının, araştırma planına uygun olup olmadığını gözlemleyebilir. Araştırma planı ile uygulamanın tutarlığı kontrol edilebilir.

Araştırmanın iç geçerliğini tehdit eden faktörlerin de uygulama öncesi ve sürecinde kontrol edilmesi gereklidir.

Tek Denekli Araştırma

Tek Denekli Araştırma Nedir?

Tek denekli araştırma sadece bir deneğe ilişkin bulguların yorumlandığı yarı deneysel bir araştırma türüdür. Bir ya da bazı durumlarda birden çok denekle çalışılan ve değişimlingrafiklerle izlendiği bir zaman serisi çalışması olarak tanımlanabilir.

Tek Denekli Araştırmanın Özellikleri

Araştırmaların iç ve dış geçerliği açısından evren ve örneklem seçimi çok önemli bir konudur. Bazı durumlarda araştırılması gereken problem sadece bir tek denekle de ilgili olabilir. Bunun dışında denek sayısının artması evreni temsil açısından daha güçlü bir durum ortaya koysada denek sayısının artmasıyla birlikte grubun heterojenliğinin de arttığı söylenebilir. Tek denekli araştırmalarda deneysel bir işlemin beklenmeyen etkilere neden olduğunun belirlenmesi ve bu etkilerin ve sonuçlarının incelenmesi daha önceden belirlenmemiş yeni değişkenlerin bulunmasını da sağlayabilir.

Araştırma, bir ya da daha çok deneysel işlemin denek üzerinde uygulandığı aşamaları içerir. Bu aşamalar sırasında denekteki değişimler ölçülür.

Bağımsız değişkenin bağımlı değişken üzerindeki etkisi sadece bir denek üzerinde incelenir.

Araştırma birden çok denekle paralel araştırmalar şeklinde yürütülebilir.

Farklı deneysel işlemlerin bağımlı değişken üzerindeki etkisini izlemek ve değerlendirmek amacıyla tekrarlı ölçümler yapılır.

Tek denekli araştırmaların çoğunda başlama düzeyi tanımlanmalıdır.

Tek Denekli Araştırmanın Türleri

Tek denekli araştırmanın türleri, araştırmanın değişkenleri ve bu değişkenlerin değiştirilmesi, kaldırılması ya da oluşturulması için deneysel işlemlerin nasıl uygulanacağına göre değişmektedir. Bu türler desenlerde A başlama düzeyini belirleme aşamasını, B ise deneysel işlem aşamasını göstermektedir.

AB Deseni

İki aşamayı içermektedir. A-başlama düzeyinin ölçülmesi ve belirlenmesi, B-deneysel işlemlerin yapılması ve bağımlı değişkenin ölçülmesi.

ABA Deseni

Bağımsız değişken ile bağımlı değişken arasında neden-sonuç ilişkisi kurmayı sağlayan en yalın modeldir. Üç aşamadan oluşur. Aşamalar yine aynı sırayla devam eder.

ABAB Deseni

ABAB deseni AB desenindeki aşamaların bir kez daha tekrar edilmesi şeklinde gerçekleştirilir. Bu desen bağımsız değişkenin etkisi kaldırıldığında değişimi görmeyi ve bağımsız değişkenin ikinci kez uygulanmasıyla birlikte bağımlı değişken üzerindeki etkisini bir kez daha görmeyi sağladığı için AB ve ABA modellerine göre daha güçlü bir modeldir.

ABCB Deseni

ABCB deseni ABA deseninden geliştirilmiştir. C aşamasında uygulanan farklı deneysel işlem kaldırılarak tekrar B aşamasındaki deneysel işlem uygulanır ve veri toplama sürecine devam edilir.

BAB Deseni

ABAB desenine göre daha zayıftır ve başlama düzeyi ölçülmediği için deneysel işlemlerin ilk duruma göre nasıl bir etkide bulunduğu belirlenmesini engeller.

Çoklu Başlama Düzeyi Desenleri

Çoklu başlama düzeyi deseni geri dönüşlü desenlerden daha yeni bir desendir. Araştırmalarda bazı durumlarda deneğin olumsuz bir gelişim göstermemesi için bir başka deyişle etik nedenlerle başlama düzeyine geri dönülmesi istenmez.

Çoklu başlama düzeyi üç farklı türde kullanılabilir: denekler arası çoklu başlama düzeyi deseni, davranışlar arası çoklu başlama deseni, ortamlar arası çoklu başlama deseni olarak adlandırılırlar.

Tek Denekli Araştırmaların Yürütülmesinde Dikkat Edilmesi Gereken Konular

Araştırmaya başlama düzeyinin belirlenmesi ile başlanır, ancak her tek denekli araştırmada başlama düzeyinin belirlenmesi zorunlu değildir.

Deneysel işlem uygulanır, veriler toplanır, çözümlenir ve yorumlanarak sonuçlara ulaşılır.

Araştırma raporlaştırılır.

Tek denekli araştırmalarda özel bir durumun ya da bir sorunun gözlemlendiği bir ya da çok az sayıda denekle çalışılır.

Yapılacak ölçümlerde ölçüm sonucunun deneğin gerçek durumunu gösteren kararlı bir ölçüm olması çok önemlidir.

Tasarım ve Geliştirme Araştırması

Genel olarak sosyal bilimlerde ve özelde eğitim bilimlerinde gerçekleştirilen araştırmaların birçoğu, olguları, olayları, insanların olaylara bakış açılarını, algılarını anlamaya yönelik, bireysel ya da sosyal özellikleri belirlemeyi, tanımlamayı amaçlayan, var olan durumu ve bu durumla ilgili değişkenler arasında ilişkileri ortaya koymaya yönelik çalışmalardır.

Tasarım ve Geliştirme Aşaması Nedir?

TGA bilgiye sahip olmanın ötesinde, bilginin doğrudan çözüme yönelik uygulamalara yansıtılmasını hedefleyen bir araştırma yöntemidir.

TGA iki kategori altında toplanmaktadır: tip 1-ürünler ve araçların geliştirilmesiyle ilgili araştırmalar, tip 2-tasarım ve geliştirme modellerinin geliştirilmesiyle ilgili araştırmalar.

Yeni ürün, araç ve modellerin tasarlanması ve geliştirilmesine odaklanması nedeniyle bu yöntem özellikle geliştirme odaklı bilimsel araştırma projeleri için uygun bir yöntemdir.

Tasarım ve Geliştirme Araştırmasının Özellikleri

TGA, gerçek hayatta karşılaşılan problemlere yönelik, somut, uygulanabilir çözümler, ürünler araştırmaya yönelik bir yöntemdir.

TGA'danitel ve nicel yöntemler kullanılabileceği gibi her iki yaklaşım birlikte de kullanılabilir. Araştırmada kullanılan karma yöntem ya da çoklu yöntem veri kaynakları, veri toplama araçları, verilerin toplanması ve analizi açısından ayrı ayrı tanıtılmalıdır.

Tasarım ve Geliştirme Araştırmasının Aşamaları

Tasarım ve geliştirme araştırması genel olarak analiz, tasarım, geliştirme, uygulama ve değerlendirme aşamalarından oluşur.

Meta-Analiz

Meta-Analiz nedir?

Meta-analiz çalışmaları aynı ya da ilişkili amaca sahip araştırmaların sonuçlarının bütünleştirilmesi sonucu daha genellenebilir ve birçok araştırma ile doğrulanmış sonuçlara ulaşılan araştırmalardır.

Meta-Analizin Özellikleri

Meta-analiz çalışmaları aynı probleme yönelik yapılmış farklı araştırma sonuçlarından genel bir sonuca ulaşmayı sağlayan çalışmalardır.

Araştırma sonuçlarından sentezlenen genellenebilir bir sonuca ulaşmayı sağlaması açısından meta-analiz çalışmaları kuram geliştirme çalışmalarında kullanılabilir.

Meta-analiz çalışmasının sistematik olarak oturmuş istatistik yöntemlere dayalı ve bilim alanında genel kabul gören araştırmalar oldukları söylenebilir.

Meta-Analizin Aşamaları

Belirlenen probleme yönelik nitelikli araştırmalar bulunarak bir araya getirilir.

Bu araştırmanın bulguları, çeşitli yazılımlar kullanılarak istatistik hesaplamaları gerçekleştirilir. Daha genellenmiş ve doğrulanmış olan meta-analiz araştırma sonuçları yorumlanarak raporlaştırılır.

6. BÖLÜM: NİTEL ARAŞTIRMALAR

Nitel Araştırmaların Temelleri

Fraenkel ve Wallen (2006) ilişkilerin, etkinliklerin, durumların ya da materyallerin niteliğinin incelendiği bu tür çalışmaları nitel araştırmalar olarak tanımlamışlardır.

Nitel Araştırmanın Özellikleri

Doğal ortam: olguların, olayların ya da davranışların gerçekleştiği doğal ortamda çalışılır.

Doğrudan veri toplama: araştırmacı verilere doğrudan kaynağından ulaşır.

Zengin betimlemelerin yapılması: bağlam ve olguların derinlemesine anlaşılmasını sağlayacak detaylı betimlemeler yapılır.

Sürece yönelik: olgu ve davranışların nasıl ve neden gerçekleştiğine odaklanır.

Tümevarımcı veri analizi: sentezlenerek elde edilen bilgilerden yola çıkarak ikna edici genellemeler yapılır.

Katılımcının bakış açısı (araştırmacının katılımcı rolü): katılımcının anlamasına ve anlamlandırmasına odaklanır.

Araştırma desenlerinde esneklik: araştırma deseni, çalışmanın gerçekleştiği duruma göre gelişir ve değişir.

Nitel ve Nicel Araştırmalar Arasındaki Farklar

Nicel ya da nitel araştırmaları planlarken bize yol gösteren en temel başlangıç, araştırmak istediğimiz konudur. Biz amacımıza uygun olan araştırma yöntemini tercih ederiz. Bazı çalışmalar ise her iki yöntemin birlikte eş zamanlı ya da sırasal olarak kullanılmasını gerektirebilir.

Nitel araştırma desenlerinde izlenen yol tümevarımsaldır.

Nitel araştırma desenleri genellikle esnektir ve dinamiktir.

Nitel araştırma süreci doğrusal ve ardışık değildir.

Nitel Araştırmanın Aşamaları

-Çalışılacak olan olayın saptanması

-Çalışmadaki katılımcıların belirlenmesi

-Hipotezlerin üretilmesi

-Verilerin toplanması

Nitel verilerin analizi

İçerik Analizi

İçerik analizi, belirli kurallara dayalı kodlamalarla bir metnin bazı sözcüklerinin daha küçük içerik kategorileri ile özetlendiği sistematik, yinelenabilir bir teknik olarak tanımlanır.

İçerik analizinin aşamaları: amaçların belirlenmesi, kavramları tanımlamak, analiz birimlerini belirlemek, konu ile ilgili verilerin yerini belirlemek, mantıksal bir yapının geliştirilmesi, kodlama kategorilerini belirlemek, sayma, yorumlar ve sonuçlar.

Nitel Araştırmalarda Genelleme

Genelleme, bazı insanların isteklerinin ve açıklamalarının birden fazla kişi, grup, neşene ya da duruma uygulanması olarak düşünülür.

Nitel araştırmalarda her zaman ilgili evreni temsil edecek düzeyde örneklem belirlemek mümkün olmamaktadır. Bu nedenle, nitel araştırma bulgularının genellenmesi oldukça güçtür.

Nitel Araştırmalarda Geçerlik Ve Güvenirlik Sorunları

Nitel araştırmaların değerlendirilmesinde kullanılan en önemli ölçütün araştırmada elde edilen verilerin, verilerin analizinin ve sonuçların inanılır ve güvenilir olması olarak açıklanmaktadır. Bu da araştırmanın geçerlik ve güvenilirlik değerine bağlıdır.

Nitel araştırmadaki güvenilirlik tanımı nicel araştırmalarda biraz daha farklıdır. Nitel araştırmalarda araştırmacılar davranıştaki tutarlılığa bakmak yerine daha çok yaptıkları gözlemin doğruluğuna bakarlar.

Nitel araştırmalarda güvenilirliği artırmada en kullanışlı yöntem üye kontrolüdür. Diğer bir yolu da araştırmanın bir aşamasının ve izlenen yolun detaylı olarak tanımlanmasıdır.

Nitel araştırmalarda iç geçerli araştırmacının belirlediği kategorilerin ve yorumların gerçekleşen doğrularla örtüşmesine ve gerçeği yansıtmasına bağlıdır.

Nitel araştırmadaki dış geçerlik nicel araştırmalarda olduğu gibi sonuçların genellenebilirliğine bağlıdır.

Nitel ve Nicel Araştırmaların Birlikte Kullanılması

Son dönemlerde nitel ve nicel yöntemlerin kullanıldığı karma yöntem çalışmalarına ilgi artmaktadır. Karma yöntemler dörde ayrılır:

Zenginleştirilmiş desen, açıklayıcı desenler, keşfe yönelik/keşfedici desen, gömüğü desen.

Zenginleştirme çeşitleme olarak da adlandırılmaktadır. Dört tür çeşitleme vardır: veri çeşitlemesi, çalışmada çeşitleme, kuramda çeşitleme, yöntemde çeşitleme.

Durum Çalışması

Nitel bir araştırma modeli olan durum çalışmaları, bilimsel sorulara cevap aramada kullanılan ayırt edici bir yaklaşım olarak görülmektedir. Bir ya da daha fazla olayın, ortamın, programın, sosyal grubun ya da diğer birbirine bağlı sistemlerin derinlemesine incelendiği yöntem olarak tanımlanmaktadır. Örnek olay çalışması olarak da bilinir.

-Araştırmalarda durum çalışmaları, bir olayı meydana getiren ayrıntıları tanımlamak ve görmek,

-Bir olaya ilişkin olası açıklamaları geliştirmek,

-Bir olayı değerlendirmek, amacıyla kullanılır.

Durum Çalışmaların Türleri

Araştırma probleminin ve yöntemin geliştirilmesi için ne tür bir durum çalışması yapılacağının kararlaştırılması gerekir. Bunlar altı gruba ayrılır:

Tarihsel örgütlenme, gözlemsel, hayat hikâyesi, durum analizi, çoklu durum, çoklu alan.

Durum Çalışmalarının Aşamaları

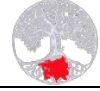
Bu aşamalar şu şekildedir:

-Problemin ifadesi

-Araştırma alanına girme

-Katılımcıların seçilmesi

-Verilerin toplanması

-Verilerin analizi

Avantajlar ve Dezavantajlar

Avantajları:

-Yaşamın bir kesitini doğrudan okuyucuya sunabilmektedir.

-Okuyucunun kendi bulunduğu durumla sunulan durum arasında karşılaştırma yapabilmesine imkân sağlar.

-Alışık olunmayan durumların derinlemesine irdelenmesini sağlar.

Dezavantajları:

-Sonuçların genellenebilirliği düşüktür.

-Durum çalışmalarında kurum ya da kişilerin kimliklerini gizlemek zordur.

-Raporlaştırma sırasında bulguların rahat anlaşılabilmesi için yüksek düzeyde gelişmiş dil becerisi gerekir.

Durum Çalışmalarının Genellenebilirliği

Araştırma bulgularının genellenebilirliği, aynı çalışmanın farklı durumlara uygulandığında da benzer sonuçların elde edilebilmesidir.

Durum çalışmalarının temel amacı bir durum hakkında detaylı betimlemeler yapmak ve o durumun var olduğu şekliyle anlamak olduğu için bu tür çalışmalarda bulguların genellenebilirliği güçtür.

Eylem Araştırması

Günümüzde öğretmenlerin sahip olması gereken mesleki yeterlikler arasında gösterilen eylem araştırması, geliştirilmesi gereken durumla doğrudan ilgili kişilerin araştırmacı olarak çalışmasını gerektiren önemli bir araştırma türüdür. Geliştirmeye, iyileştirmeye odaklıdır.

Eylem Araştırması Nedir?

Eylem araştırması bir sosyal bağlamın içinde yer alan eylemlerin niteliğini geliştirme çabasıdır. Bu araştırmalar sonucunda ulaşılan bilgiler benzer sorunları olan başka insanlara çözümler sunacak ve/veya yeni eylem araştırmaları için temel olacaktır.

Eylem Araştırmasının Felsefi Temeli

Eylem araştırması, gelişimin mesleki uzmanlıkların doğal bir parçası olduğu görüşüne dayalıdır.

Eylem Araştırması Kim İçin Uygundur?

Eylem araştırması, geliştirilmek\incelenmek istenen süreçle doğrudan ilgili kişiler için uygundur. Bu bağlamda her hangi bir uzmanlık alanında çalışan her birey mesleki ağıdan karşılaştığı sorunları çözmek ya da yaptığı işin niteliğini artırmak için eylem araştırması yapabilir.

Eylem Araştırmasının Özellikleri

Eylem araştırması araştırılan durumun içinde bulunan, bu durumla doğrudan ilgili bulunan kişiler tarafından yapılır. Bir proje ekibiyle birlikte gerçekleştirilen eylem araştırmaları “katılımcı eylem araştırması” olarak adlandırılır.

Eylem araştırması her gün yapılan işlerle ilgili bir sorunun farkına varılması ya da ortaya çıkmasıyla başlar.

Eylem araştırması yapılarak çözümler geliştirirken bu çözümler durumla ilgili genel kabul gören evrensel değerlere uygun olmalıdır.

Eylem araştırması istenen sonuca ulaşılması için kullanılabilecek en verimli ve en akılcı çözümler üretilerek yapılmalıdır.

Yöntem ve teknik açısından eylem araştırması çözüm olarak geliştirilen eylem ve bunun sonucu görülen yansıma arasında sürekli bir bağıntı kurma sürecidir.

Eylem Araştırmasının Aşamaları

A-Başlama noktasının (sorunun) bulunması, tanılama

B-Sorunun tanımlanması, tanımlama

C-Çözümlerin geliştirilmesi, geliştirme

D-Çözümlerin uygulanması ve sonuçların değerlendirilmesi, uygulama ve değerlendirme

E-Sonuçların paylaşılması

Eylem Araştırmasında Evren Ve Örneklem

Özel tanımlı, kasıtlı bir grupta gerçekleştirildiği için eylem araştırmalarında genellikle evren ve örneklem aynıdır. Geniş bir evrende çalışılması, seçkisiz yöntemle bir örneklem seçilmesi bu araştırma için zorunlu değildir.

Eylem Araştırmasında Verilerin Toplanması ve Çözümlemesi

Eylem araştırmasında veriler hem nicel hem de nitel yöntemlerle toplanabilir. Çözümleme sürecinin güvenilirliği için uzman görüşü alınması, değerlendiriciler arası güvenirlik düzeyine bakılması önerilir.

Eylem Araştırmasının Sonuçları: İç ve Dış Geçerlik

Eylem araştırmalarının, genellikle küçük gruplar üzerinde ve kasıtlı örneklemlemlerle yürütüldüğü için dış geçerlilikleri zayıftır. Bu çalışmaların sonuçlarının araştırma bağlamına benzer bağlamına sahip, hedef kitlesi benzer gruplar için dikkate alınabileceği unutulmamalıdır. Yeni araştırmalarla desteklendikçe bu sonuçların genelleştirilebileceği söylenebilir.

Eylem Araştırmasının Kalitesini Belirleyen Ölçütler

Nesnellik, geçerlilik ve güvenirlik araştırmaların kalitesini gösteren önemli ölçütlerdir.

Kaliteli eylem araştırmaları yapabilmek için aşağıda verilen ölçütlerinde göz önünde bulundurulması gerekir:

1. farklı bakış açılarından yararlanmak
2. araştırma sonuçlarının sorunun çözümü olup olmadığını sınamak
3. etik kanıtlar
4. uygulanabilirlik

Anlatı Araştırması

Anlatı araştırması nedir?

Anlatı araştırmaları, insanların bir konuya veya duruma ilişkin deneyimlerini yaşamış oldukları hikâyeler ile inceler. Araştırmacılar veri toplarken katılımcıların deneyimlerini yazılı veya sözel olarak hikâye ederek onların yaşadıkları deneyimleri ve bunlara yükledikleri anlamları inceleme konusu yaparlar.

Anlatı Araştırması Aşamaları

Anlatı araştırmasının aşamaları aşağıdaki gibi yapılandırılabilir:

- Araştırma amacının ve incelenecek olayın belirlenmesi
- Bu olaya ilişkin deneyimi olan araştırma katılımcılarının belirlenmesi
- Araştırma sorularının belirlenmesi
- Araştırmacının rolünün belirlenmesi ve gerekli izinlerin alınması
- Veri toplama yöntemlerinin belirlenmesi ve verilerin toplanması
- Hikâyenin düzenlenmesinde araştırma katılımcısı ile işbirliği sağlanarak araştırmada yazılan hikâyenin doğrulanması
- Araştırmanın raporlaştırılması.

Anlatı Araştırması Türleri

Anlatı araştırması farklı türlerde yapılandırılabilir. Araştırmada hikâyenin kimin tarafından yazıldığına göre farklı formlar alabilir. Örneğin otobiyografi çalışmalarında, deneyimlerin sahibi olan kişi hikâyeyi anlatırken biyografi çalışmalarında başka bir kişinin deneyimleri araştırmacı tarafından sunulmaktadır. Anlatı araştırmasında sunulan hikâyenin kapsamı da farklılık gösterebilir. Bir kişinin yaşamının tamamı veya belirli bir olaya ilişkin deneyimleri dikkate alınabilir. Hayat hikâyesi çalışmalarında bir kişinin tüm yaşam sürecindeki deneyimleri

detaylandırılarak anlatılmaktadır. Kişisel hikâyeler de ise kişinin belirli bir zaman diliminde veya belirli bir olaya ilişkin deneyimlerine yer verilmektedir.

Anlatı Araştırmasında Veri Toplama Teknikleri

Anlatı araştırmasında verilerin toplanmasında farklı teknikler ve farklı veri kaynakları kullanılabilir. Bunlar:

Alan notları, günlük kayıtları, görüşme, hikâye anlatma, yeniden hikâyeleştirme, sözel tarih, mektup yazma, otobiyografik ve biyografik yazı, diğer alıntı veri kaynakları (gazeteler, vb.) kullanılabilir.

7. BÖLÜM: RAPORLAŞTIRMA

Giriş

Bilimsel araştırma yöntemlerine uygun olarak yapılmış bir çalışmanın literatüre girebilmesi için öncelikle raporlaştırılması gerekir.

Bilimsel Bir Yazının Düzenlenmesi

Makale Türleri

Bu bölümde APA'nın makale türleri ile ilgili sınıflamasına yer verilmiştir. APA'ya göre dergilerde genellikle deneysel çalışmalara, tarama makalelerine, kuramsal makalelere ve durum çalışmalarına yer verilmektedir.

Deneysel çalışma: raporları orijinal araştırmalardır. Aşamaları vardır. Bunlar; giriş, yöntem, sonuçlar, tartışma.

Tarama makaleleri: henüz basılmış olan bir materyalin eleştirel değerlendirmesini yapan meta analizleri içerir.

Kuramsal makaleler: yazar, mevcut araştırma literatürünü psikolojinin her hangi bir alanında daha ileri bir kurama çeker.

Yöntemsel makaleler: yeni yöntemsel yaklaşımları, mevcut yöntemlerdeki değişiklikleri, nicel ve veri analitik yaklaşımlarının tartışılmasını sunan yazılardır.

Durum çalışmaları: yazar, bşr problemi örneklemek, bir problemin çözümü için araç göstermek ya da ihtiyaç duyulan bir araştırma ya da kuramsal konuya ışık tutmak için bir bireyle ya da bir kuruluş ile çalışırken elde ettiği durum materyallerini anlatır.

Uzunluk ve Başlıklar

Bir makalenin yazımında gönderilmesi düşünülen derginin belirlemiş olduğu sayfa sınırlamasının göz önünde bulundurulması gerekir. Başlıklar, okuyucuya makalenin genel yapısını kavramasında yardımcı olur.

Bilimsel Bir Yazının Bölümleri

Başlık sayfası (başlık, yazar adı ve kurum bilgisi, üst başlık), özet, giriş, yöntem, bulgular, tartışma, kaynaklar, ekler, yazar notu, kontrol listesi.

Genel Yazım Kuralları

Sayfa Ayarlarının Düzenlenmesi

Kâğıt ve yazı tipi: çalışma kâğıdın tek tarafına yerleşecek şekilde düzenlenmelidir. Yazılarda genellikle 12 punto Times Roman ya da 12 punto Courier yazı tipleri tercih edilmelidir.

Satır aralıkları: hazırlanan yazının tamamında çift satır aralığı kullanılmalıdır.

Sayfa yapısı: her bir sayfanın üst, alt, sağ ve solundan 2.54 cm boşluk bırakılmalıdır.

Sayfa numaraları ve üst bilgi: sayfa numarası ile üst bilgi olarak eklenen başlık arasına beş karakterlik boşluk bırakılır.

Başlık düzeni: her bölüm üst düzey başlıkla başlamalıdır. Bölümlerin altında alt başlıklar kullanılmalıdır. Çalışmanın giriş bölümü için başlık eklemeye gerek yoktur.

Sayılar: APA stilinin genel kurallarına göre 10 ve 10'unun üzerindeki sayılar rakam ile 10'nun altındaki sayılar ise yazı ile ifade edilmelidir.

İstatistiksel ve Matematiksel Gösterimler

Eğer yapılan analizlere ilişkin betimsel istatistikler tablo ya da şekil olarak verilebiliyorsa, bu bulguları metin içinde tekrar etmeye gerek yoktur. Matematiksel sembollerin nasıl gösterileceği, nasıl hizalanacağı, boşlukların nasıl kullanılacağına dikkat edilmelidir.

Boşluklar, Hizalama ve Noktalama

Matematiksel ifadeler metin içinde belirtilirken okunaklı olabilmesi için her bir ifadeden sonra boşluk bırakılmalıdır.

Denklemler metin içinde verilirken metinlerle aynı hizada olacak şekilde düzenlenmelidir.

Bu tür ifadeleri metin içinde gösterirken, parantez ve köşeli parantezlerden yararlanmak gerekmektedir.

Tablolar

Tablolar, çok miktardaki verileri küçük bir alanda araştırmacılara sunmanın etkili bir yoludur. Tablolarla metinler arasındaki ilişki: bilgilendirici tablo ekleri metin içinde tekrar edilmemelidir. Metin içinde tabloya atıf yapılarak okuyucuların dikkat etmesi gereken noktalar belirtilmelidir. Yalnızca tablodaki önemli noktalar tartışılmalı, tabloda verilen tüm detaylar tartışılmamalıdır. Eğer tartışılacaksa tablo vermeye gerek yoktur. Tablolar kendi başlarına anlaşılacak şekilde düzenlenmelidir.

Tabloların açık ve anlaşılır olması için tablolar genellikle yatay olarak hazırlanır.

Tablo kontrol listesi

Şekiller

APA kurallarına göre tablolar dışındaki grafikler, fotoğraflar, çizimler gibi tüm gösterimler şekil olarak adlandırılmaktadır. Tablolar genellikle nicel verilerin gösterilmesini sağlarken, şekiller sonuca ilişkin tüm şablonu gösterir. Şekiller doğrusal olmayan ilişkileri ve etkileşimi anlatmakta kullanılır.

İyi bir şekil basit, açık ve anlaşılır olmalıdır.

Çalışmalarda sıklıkla kullanılan şekiller grafik, çizelge, harita, çizim ve resimlerdir.

Şekil kontrol listesi

Dipnotlar ve Notlar

Dipnotlar kanıt ya da açıklama olabilir ya da kaynakları belirtebilir. Dipnotların iki türü vardır. Bunlardan birincisi içeriğe ilişkin dipnot, ikincisi ise telif hakkına ilişkin izindir.

Tablo notları, tablonun hemen altına yerleştirilir. Tablodaki verileri açıkla ya da ek bilgi sağlar.

Yazar notları, basılacak olan makaledeki her bir yazarın işyeri bilgilerini tanımlar, bilgi sağlar.

Ekler

Ekler, yazarın okuyucuya detaylı bilgi sunmasını sağlar. Her bir ekin bir başlığı olmalıdır.

Aktarmalar

Aktarmalar, a)dolaylı ve b)doğrudan olmak üzere iki türlü olabilir. Dolaylı anlatı, araştırmacının başka çalışmalarda yer alan bir bilgiyi, fikri, anlam kaybı olmaksızın kendi ifadeleriyle özetleyerek çalışmada yer vermesidir. Doğrudan aktarma, daha önce yapılmış olan, bir çalışmadan (yayınlanmış veya yayınlanmamış) hiçbir değişiklik yapılmadan kelimesi kelimesine yapılan aktarma işlemini tanımlar.

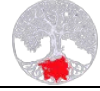
Kaynak Gösterme

Bir yayının (makale, tez) sonunda yer alan kaynaklar listesi yayını belgeler ve her bir kaynağa ulaşmak için önemli bilgiler sağlar. Yazarlar kaynakları gösterirken sağduyulu olmalı ve yalnızca yaptıkları araştırmada ve makalenin hazırlanmasında kullandıkları kaynakları göstermelidirler. Yazarlar kaynaklar listesinde bulunan tüm bilgilerden sorumludur.

Kısaltmalar

Kaynak gösterimleri düzenlenirken kullanılan bazı kısaltmalar:

böl. (bölüm), bas. (baskı), Ed. (editör), s. (sayfa), gibi.

Yayınevının yeri: Kitap, rapor, broşür, süreli ve süreli olamayan yayınlar için yayınevlerinin yerleri kaynaklar listesinde kaynakları gösterirken verilmelidir. Yayınevlerinin yerleri belirtilirken şehir isimleri kullanılmalıdır.

Arap rakamları: Kaynaklar listesinde bulunan kitap ve dergilerin cilt numaralarını verirken Romen rakamları yerine Arap rakamları kullanılmalıdır. Çünkü bu numaralar Romen rakamlarına göre daha az yer tutmakta ve anlaması daha kolay olmaktadır.

Metin İçinde Kaynak Gösterimi

Yapılan bir çalışmada yapılmış başka bir çalışmadan yararlanıldığında, metin içinde bu kaynak mutlaka gösterilmelidir.

1. Tek Yazarlı Bir Çalışma

APA stiline göre metin içinde kaynak göstermede yazar-tarih yöntemi kullanılır ve yazarın soyadı ve yayının tarihi metin içinde uygun bir yere eklenir.

2. Çok Yazarlı Bir Çalışma

İki yazarlı bir çalışma, kaynak olarak gösterildiğinde, metin içinde her seferinde yazarların her ikisinin de soyadı belirtilir.

Üç, dört ya da beş yazarlı bir çalışma, önce bütün yazarların soyadları verilir, sonraki yerlerde ilk yazarın soyadı verildikten sonra “vd.” eklenir.

Altı ya da daha fazla yazarlı bir çalışma, ilk yazarın soyadı verildikten sonra “vd.” eklenir ve virgülden sonra çalışmanın yayın yılı verilir.

3. Grupların Yaptığı Yayınlar

Grubun adı yazar adı gibi düşünülerek metin içinde gösterilir.

4. Yazarı Olmayan ya da Anonim Çalışmalar

Çalışmanın yazarı olmadığında, çalışmanın başlığının ilk birkaç kelimesi ve yayın yılı verilir.

5. Aynı Soyada Sahip Yazarlar

Kaynaklar listesinde soyadı aynı olan iki ya da daha fazla yazarın yayını kullanıldığında metin içinde alıntılarının tamamında yazarın adının ilk harfleri de soyadı ile birlikte verilir.

6. Aynı Parantez İçinde İki Ya Da Daha Fazla Çalışmanın Kaynak Olarak Gösterilmesi

Aynı parantez içinde iki ya da daha fazla kaynak gösterilmesi gereken durumlarda, kaynaklar parantez içinde kaynaklar listesinde gösterilen sırada verilir.

7. Klasik Çalışmalar

Çalışmanın yayın tarihi olmadığında, çalışmanın çeviri tarihi çev. Takip edecek şekilde verilir.

8. Bir Kaynağın Özel Bölümü

Bir kaynağın özel bölümü kaynak olarak gösterileceğinde, sayfa, bölüm, şekil, tablo ya da denklem uygun şekilde belirtilir. Alıntılar için genellikle sayfa numarası kullanılır.

9. Kişisel İletişim

Kişisel iletişim bilgileri kaynaklar listesinde yer almaz, yalnızca metin içinde kaynak olarak gösterilir.

Kaynaklar Listesinde Yer Alacak Çalışmaların Sıralanması

İsimlerin alfabetik sıraya konulması, aynı yazara ait farklı çalışmaların sıralanması, soyadları aynı olan farklı yazarların çalışmalarının sıralanması, meta analizlerde yer alan kaynaklar, gibi çalışmaların uygun özelliklere göre sıralanmalıdır.

Kaynaklar Listesinin Hazırlanması

Bu bölümde en sık kullanılan kaynak türlerinde bulunması gereken elemanlar tanıtılmaktadır:

Genel stiller: süreli yayınlar, süresiz yayınlar.

Yazarlar: (süreli yayınlar, süreli olmayan yayınlar)

7 yazara kadar olan çalışmalarda yazar isimlerinin sırası kendi içinde yer değiştirilerek önce soyadlar ardından da yazar isminin yalnızca ilk harfi verilir. Yazar sayısı sekiz ve daha fazla olduğunda, ilk altı yazarın soyad ve isimlerinin ilk harfleri verildikten sonra üç nokta eklenir ve son yazarın bilgisi verilir.

Yayınlanma tarihi: çalışmanın telif hakkı için parantez içinde tarih verilir.

Makale ya da bölüm başlığı: başlığın ve alt başlığın ilk harfi büyük diğerleri küçük olarak yazılır.

Yayınlanma bilgisi: Süreli yayınlar

Yayınlanma bilgisi tam olarak verilir. Büyük ve küçük harfler kullanılır ve italik olarak yazılır.

Yayınlanma bilgisi: Süreli olmayan yayınlar

Süreli olmayan yayının yalnızca adı ve alt adının ilk harfi büyük yazılır. Özel isimler büyük harfle başlar. Yayının adı italik olarak yazılır.

Çalışmanın adı: Süreli olmayan yayınlar (kitap bölümü) editörlü kitaplarda editörün ve kitabın adı mutlaka verilmelidir.

Yayınevi bilgileri: Süreli olmayan yayınlar

Yayınevinin bulunduğu şehir ismi verilir. Şehir tam olarak tanınmıyorsa ya da başka bir yer ile karışlıyorsa, ülke adı gibi detay verilmelidir.

Elektronik kaynaklar

Bilgi internetteki bir dokümandan alınmış ise dokümanın internet adresi verilmelidir.

Kaynak Göstermeye İlişkin Örnekler

A) Süreli Yayınlar İçin Örnekler

1. DOI numaralı makale

Büyüköztürk, Ş. (2002). Faktör analizi: Temel kavramlar ve ölçek geliştirmede kullanımı. Eğitim yönetimi dergisi, 32, 470-483. do:xx.xxxx/xxxx-xxxx.xx.x.xxx

2. DOI numaralı yediden fazla yazarlı hikâye

Deryakulu, D., Büyüköztürk, Ş., Kılıç, E., Akgün, Ö.E., Karadeniz, Ş. Demirel, F., ... Kılıç Çakmak, E. (2002). Epistemolojik inanç ölçeğinin geçerlik ve güvenirlik çalışması. Eğitim Araştırmaları Dergisi, 18, 111-125. do:xx.xxxx/xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx

3. DOI numarası olmayan makaleler

Herman, L. M., Kuczaj, S. A., & Holder, M. D. (1993). Responses to anomalous gestural sequences by a language-trained dolphin: Evidence for processing of semantic relations and syntactic information. Journal of Experimental Psychology: General, 122, 184-194.

4. Baskıda olan makale

Büyüköztürk, Ş. (baskıda). Faktör analizi: Temel kavramlar ve ölçek geliştirmede kullanımı. Eğitim Yönetimi Dergisi.

5. Magazin yayınları

Levitas, D. (2005, Şubat). Yazılım tabanlı firewall incelemesi. Pcnnet Bilgisayar Ve İnternet Dergisi, 89, 122-124.

6. Çevrimiçi magazin yayınları

Cly, R. (2008, June). Science vs. ideoloji: Psychologist fight back about the misuse of research. Monitor on Psychology, 39(6). Retrieved from <http://www.apa.org/monitor/>

7. Yazarı olmayan günlük gazetede ki makale

Memura enflasyon zammı. (2006, Eylül 29). Hürriyet Gazetesi, s. 3

8. Farklı sayfalarda yer alan günlük gazetelerdeki yayınlar

Levent, D. (2006, Eylül 29). Teknolojiye Türk Damgası. Hürriyet Gazetesi, s. 8

9. Çevrimiçi gazete makaleleri

Hızlan, D. (2011, Temmuz 5). Yeni bir galeriyi gezdim. Hürriyet Gazetesi. <http://www.hurriyet.com.tr> adresinden alınmıştır.

10. Haftalık gazetelerdeki yayınlar, editöre mektuplar

Berkowitz A. D. (2000, November 24). How to tackle the problem of student drinking [Letter to the editor]. The Chronicle of Higher Education, s. B20.

11. Dergilerin özel sayıları

Barlow, D. H. (1991). (Ed). Diagnoses, dimensions, and DSM-IV: The science of classification [Özel sayı]. Journal of Abnormal Psychology, 100(3).

12. Orijinal kaynağın özeti

Woolf, N. J., Young, S. L., Fanselow, M. S. & Butcher, L. L. (1991). MAP- 2 expression in cholinergic pyramidal cells of rodent cortex and hippocampus is altered by Pavlovian conditioning [Abstract]. Society for Neuroscience Abstracts, 17, 480.

13. İkincil kaynaktan ulaşılan özetler

Nakazato, K., Shimonoca, Y., & Homma, A. (1992). Cognitive functions of centenarians: The Tokyo Metropolitan Centenarian Study. Japanese Journal of Developmental Psychology, 3, 9-16. Abstract obtained from PsycSCAN: Neuropsychology, 1993, 2, Abstract No. 604.

14. Dergi eki

Regier, A. A., Narrow, W. E. & Rae, D. S. (1990). The epidemiology of anxiety disorders: The epidemiologic catchment area (ECA) experience. Journal of Psychiatric Research, 24 (Suppl. 2), 3-14.

15. İngilizce olmayan dergilerdeki yayınlar (DOI numarası olmayan)

Ising, M. (2000). Intensitätsabhängigkeit evozierter Potenzial im EEG: Sind impulsive Personen Augmenter oder Reducer? [Intensity dependence in event-related EEG potentials: Are impulsive individuals augmenters or reducers?]. Zeitschrift für Differentielle und Diagnostische Psychologie, 21, 208-217.

16. İkincil bir kaynaktan tartışılan bir çalışmanın kaynak olarak gösterilmesi

Seidenberg ve McClelland'ın çalışmaları (akt. Coltheart, Curtis, Atkins & Haller, 1993)

B) Kitap, Broşür ve Kitap Bölümleri

Köklü, N. Ve Büyüköztürk, Ş. (2000). Sosyal bilimler için istatistiğe giriş. Ankara: Pegem Yayınları.

1. Basılmış bir kitabın elektronik versiyonu

Shotton, M. A. (1989). Computer addiction? A study of computer dependency [DX Reader version]. Retrieved from <http://www.ebookstore.tandf.co.uk/html/index.asp>

2. Elektronik kitap

O'Keefe, E. (n.d.). Egoism the crisis in Western values. Retrieved from <http://www.onlineoriginals.com/showitem.asp?itemID=135>

3. Yeniden basılan bir kitabın elektronik versiyonu

Freud, S. (1953). The method of interpreting dreams: An analysis of a specimen dream. In U. Strachey (Ed. & Trans.), The standard edition of the complete psychological works of Sigmund Freud (Vol. 4, pp. 96-121). Retrieved from <http://books.google.com/books> (Original work published 1900)

4. Çok ciltli çalışmaların bazı ciltleri

Koch, S. (Ed.). (1959-1963). Psychology: A study of science(Vols. 1-6). New York, NY: McGraw-Hill

5. Kitapların sonraki baskıları

Karasar, N. (2001). Araştırmalarda rapor hazırlama (9. Baskı). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım

6. Editörlü kitaplar

Ataman, A. (Ed.). (2001). Gelişim ve öğrenme. Ankara: Gündüz Eğitim Yayıncılık.

7. Editörlü bir kitapta bölüm ya da makale

Şimşek, N. ve Kılıç, E. (2004). Davranışçı öğrenme kuramları. A. Ataman (Ed.), Gelişim ve öğrenme (s. 281-295). Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.

8. Çeviri kitap ve kitap bölümü

Bloom, B. S. (1998). İnsan nitelikleri ve okulda öğrenme. (Çev. D. A. Özçelik). Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları. (Orijinal çalışmanın yayın tarihi 1976)

9. Yazarı ya da editörü olmayan kitaplar

Merriam- Webster's collegiate dictionary (10th ed.). (1993). Springfield, MA: Merriam-Webster.

10. Kitapların düzeltilmiş baskıları

Büyüköztürk, Ş. (2006). Deneysel desenler (Gözden geçirilmiş baskı). Ankara: Pegem Yayınları.

11. Ansiklopedi ya da sözlükler

Sadie, S. (Ed.). (1980). The new Grow dictionary of music and nusicians (6th ed., Vols. 1-20). London: Macmillan.

12. İngilizce olmayan kitaplar

Piaget, J. & Inhelder, B. (1951). La genese de l'idee de hasard chez l'enfant [The origin of the idea of chance in the child]. Paris: Presses Universitaires de France.

13. Ortak yazarlı (şirkete ait) broşürler

Research and Training Center on Independent Living. (1993). Guidelines for reporting and writing about with disabilities (4th rd.). [Brochure]. Lawrence, KS: Author.

14. Bir seri kitabın bir cildindeki bölüm

Maccoby, E. E. & Martin, J. (1983). Socia lization in the context of the family: Parent-child interaction. P. H. Mussen (Ed.) & E. M. Hetherington (Vol. Ed.), Handbook of child psychology: C. 4. Socialization, personality and socia development (4th rd., pp. 1-100). New York: Wiley.

15. Ansiklopediden alınan kayıtlar

Bergman, P. G. (1993). Relativity. The new encyclopaedia Britannica (Vol. 26, pp. 501 – 508). Chicago: Encyclopaedia Britannica.

C) Teknik ve Araştırma Raporları

Yazar, A. A. (1998). Çalışmanın adı (Report No. xxx). Yer: Yayınevi.

1. Bir kamu kuruluşu ya da enstitüye at raporlar

National Institute of Mental Health. (1990). Clinical training in serious mental illness (DHHS Publication NO. ADM 90-1679). Washington, DC: U.S: Grovernment Printing Office.

2. Enstitü arşivinden ulaşılan raporlar

McDaniel, J. E., & Miskel, C. G. (2002). The effect of groups and individuals on national decisionmaking: Influence and domination in the reading pölicy making environment (CIERA Report 3-025). Retrieved from Universty of Michigan, Center for Improvement of Early Reading Achievement website: <http://www.ciera.org/library/reports/inquiry-3/3-025/3-025.pdf>

3. Doküman sağlayan servislerden alınan raporlar(örn.Eric)

Mead, J.V.,(1992). Looking at old photograhps:Investigating the teacher tales that novice teacher bring with them (Report No. NCRTL-RR-92-4). East Lansing, MI: National Center for Research on Teacher Learning. (ERIC Document Reproduction Service No. ED346082)

4. Üniversiteden alınan raporlar

Broadhurst, R. G. & Maller, R. A. (1991). Sex offending and recivism (Tech. Rep. No.3). Nedlands, Western Australia: University of Western Australia, Crime Research Centre.

5. Üniversiteden alınan editörlü raporlar

Shuker, R., Openshaw, R. & Soler, J. (Ed.). (1990). Youth, media, and moral panic in ew Zealand: From hooligans to video nasties (Delta Research Monograph No. 11). Palmerston North, New Zealand: Massey University, Department of Education.

D) Toplantı ve Sempozyum Bildirileri

1. Sempozyuma katılım

Muellbauer, J. (2007, September). Housing, credit, and consumer expenditure. In S. C. Ludvigson (Chair), Housing and consumer behavior. Symposium conducted at the meeting of the Federal Reserve Bank of kansas city, jackson hole, WY

2. Çevrimiçi erişilen konferans bildirisi özeti

Liu, S. (2005, May). Defending against business crises with the help of intelligent agent based early warning solutions. Paper presented at the Seventh International Conference on Enterprise Information Systems, Miami, FL. Abstract retrieved from http://www.iceis.org/iceis2005/abstract_2005.htm

3. Editörlü bir kitapta toplanan sempozyumdaki bildiriler ya da bölümler

Deci, E. L. & Ryan, R. M. (1991). A motivational approach to self: Integration in personality. In R. Dienstbier (Ed.), Nebraska Symposium on Motivation: Vol.38. Perspectives on motivation (pp. 237-288). Lincoln: University of Nebraska Pres.

4. Düzenli olarak basılan bildiriler

Cynx, J., Williams, H. & Nottebohm, F. (1992). Hemispheric differences in avian song discrimination. Proceedings of the National Academy of Sciences, USA, 89, 1372-1375.

5. Basılmayan sempozyum yazıları

Hesapçıoğlu, M. (2005, Eylül). Öğretmen yetiştirme: Dün, bugün ve eğilimler. H. Bacanlı (Oturum Başkanı), Öğretmenlik mesleğinin geleceği ve istihdam sorunu. Eğitim Fakültelerinde Yeniden Yapılanma ve Öğretmen Yetiştirme Sempozyumu, Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi, Ankara.

6. Toplantıda sunulan ancak basılmayan makale

Sevgi, E. Ve Fidan, Ş. (2003, Ekim). Çoklu ortam tasarımları ve çocuklar. Çalışma, Türk Psikoloji Derneği'nin Çocuk Gelişimi Toplantısında Sunulmuştur, Ankara.

7. Poster

Küçükturan, G. ve Eyidoğan, F. (2006, Eylül). Okul öncesi dönemde hayvan kavramının oluşumu. Poster VII. Ulusal Fen Bilimleri ve Matematik Eğitimi Kongresinde sunulmuştur, Gazi Eğitim Fakültesi, Ankara.

E) Doktora Tezleri ve Yüksek Lisans Tezleri

Yazar, A.A. (2009). Doktora veya yüksek lisans tezinin adı (Doktora tezi veya yüksek lisans tezi). Xxxxx veri tabanından ulaşılmıştır. (Erişim veya Sıra No.)

Yazar, A.A. (2009). Doktora veya yüksek lisans tezinin adı (Yayınlanmamış doktora tezi veya yüksek lisans tezi). Enstitünün Adı, Yer.

1. Ticari bir veri tabanından ulaşılan yüksek lisans tezi

McNiel, D. S. (2006). Meaning through narrative: A personal narrative discussing growing up with an alcoholic mother (Master's thesis). Available from ProQuest Dissertations and Theses database.

2. Enstitü veri tabanından ulaşılan doktora tezi

Adams, R. J. (1973). Building a foundation for evaluation of instruction in higher education and continuing education (Doctoral dissertation). Retrieved from <http://www.ohiolink.edu/etd/>

3. Web 'den ulaşılan doktora tezi

Bruckman, A.(1997). MOOSE Crossing: community, and learning ing a networking virtual world of kids (Doctoral dissertatition, massachusetts institute of technology). Redrieved from <http://www-static.cc.gatech.edu/-asb/thesis/>

4. Tezlerin bulunduğu veri tabanlarından alınan doktora tez özetleri

Appelbaum L.G.(2005) Three studies of humman informatiın processing: texture amplification, mation representation, and figure- ground segregation. Dissertation Abstarcts international: Section B. Sciences and Engineering, 10 865), 5428.

5. ABD'deki üniversiteler dışında yapılmış doktora tezleri

Carlbon, P (2000). Carbody and passengers in rail vehicle dynamic(Doctoral thesis, Royal Instute of tecnology, Stockholm, Sweden). Retrieved from <http://urn.kb.se/resolve?Urn:nbn:se.kth:diva3029>

6. Basılmamış doktora tezleri

Kılıç, E.(2006). Çoklu ortamlara dayalı öğretimde paralel tasarım ve görev zorluğunun üniversitenin öğrencilerinin başarı ve bilişsel yüklenmelerine etkisi(yayınlanmamış doktora tezi). Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri enstitüsü, Ankara.

F) İnceleme ve Eleştiriler

1.Kitap incelemesi

Schatz, B.R.(2000,November 17). Learning by text or context? [Review of the book The social life of infotmation, by J.S. Brown & P. Duguid]. Science,290, 130 . doi: 1 0.11 26/ science 290 54951304

2.Video incelemesi

Axelman, A., & Shapiro J.L.(2007). Does the solution warrant the problem? [Review of the DVD birief therapy with adolescents, producet by the Ameriican psychological Association 2007]. PsycCRITIQUES, 52(51) . doi: 10.1037/50009036

3.Yazarı olmayan video incelemesi

[Review of video game BioShock, Produced by 2K Games, 2007] (N.D.). retrieved from <http://www.whattheyplay.com/products/ bioshock-for-xbox-360/?fm=1&t=0#166>

4.Makale eleştirisi

Wolf, K.S.(2005). The fture for Deaf individuals is not tahat bleak[Peer commentary on the paper “Decrease of deaf potential in a mainstreamed enviroment” by K.S. wolf]. Retrieved from <http://www.personelityresearchg.org/papers/hall.html#wolf>

G)Basılmış Çalışmalar

1.Yayınlanmak için başvurusu yapılmamış yayınlanmamış çalışma

Kılıç, E. Ve Karadeniz, Ş. (2006). Hiper metin, hiper ortam ve çoklu ortam nedir? Yayınlanmamış çalışma.

2. Yayınlanmak üzere başvurusu yapılmış ancak henüz kabul edilmemiş çalışma

Kılıç, E. ve Karadeniz, Ş. (2006). Farklı Hiper Ortam Tasarımlarının Etkiliği. Çalışmanın yayın için başvurusu yapılmıştır.

H) Eleştiriler

1. Kitap eleştirisi

Schatz, B. R. (2000). Learning by text or context? [Review of the book The social life of information]. Science, 290, 1304.

I) Sözel ve Görsel Ortamlar

1. Hareketli resim

Scorsese, M. (Producer), & Lonergan, K. (Writer/Director). (2000). You can count on me [Motion picture]. United states: Parmount Pictures.

2. Video

American Psychological Association. (producer). (2000). Responding therapeutically to patient expressions of sexual attraction [DVD]. Available from <http://www.apa.org/videos/>

3. Podcast

Van Nuys, D. (Producer). (2007, December 19). Shrink rap radio [Audio podcast]. Retrieved from <http://www.shrinkrapradio.com>

4. Televizyon dizisinin tek perdesi

Egan, D. (Writer), & Alexander, J. (Director). (2005). Failure to communicate [Television series episode]. In D. Shore (Executive producer), House. New York, NY: Fox Broadcasting.

5. Televizyon yayını

Crystal, L. (Executive Producer). (1993, October 11). The MacNeil/Lehrer news hour [Television broadcast]. New York and Washington. DC: Public Broadcasting Service.

İ) Elektronik Ortamlar

1. Bir haber grubuna gönderilen mesaj

- Chalmers, D. (2000, November 17). Seeing with sound [Msg 1]. Message posted to news://sci.psychology.consciousness
2. Çevrimiçi forum ya da tartışma grubuna gönderilen mesaj
- Rampersad, I. (2005, June 8). Re: Traditional knowledge and traditional cultural expressions [Online forum comment]. Retrieved from http://www.wipo.int/roller/comments/ipisforum,weblog/theme_eight_how_can_cultural#comments
3. Elektronik posta listelerine gönderilen mesaj
- Smith, S. (2006, January 5). Re: Disputed estimates of 0 [Electronic mailing list message]. Retrieved from <http://tech.groups.yahoo.com/group/ForensicNetwork/message/670>
4. Blog post
- MiddleKid. (2007, January 22). Re: The unfortunate prerequisites and consequences of partitioning your mind [Web log message]. Retrieved from http://scienceblogs.com/pharyngula/2007/01/the_unfortunate_prerequisites.php
5. Arama sonucunda elektronik kopyasına ulaşılan günlük gazetede ki makale
- Pulur, H. (2006, Eylül 29). Yeni vergi önerileri.... Milliyet Gazetesi. <http://www.milliyet.com.tr/2006/09/29/yazar/pulur.htm> adresinden alınmıştır.
6. Bilgisayar yazılımı
- Miller, M. E. (1993). The Interactive Tester (Version 4.0) [Computer Software]. Westminster, CA: Psytek Services.

EKLER

